

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆ ԼՈՒՈՒ ՄԱՐԶՊԵՏ

☒ ք. Վանաձոր, Հայքի Հրապարակ 1

☎ /0322/ 4-61-92

Fax /0322/ 2-07-70

թիվ _____

« _____ » _____ 2021թ.

ՀՀ քաղաքացի Շուշանիկ Սաֆարյանին
ք. Երևան, Քաջազնունու 11, բն. 10,
+37499-06-04-89
shushanik.safaryan@gmail.com

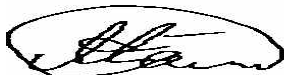
Հարգելի Շ. Սաֆարյան,

Ի պատասխան Ձեր հարցման հայտնում եմ, որ Լոռու մարզի ընթացիկ և նախատեսվող ծրագրերի վերաբերյալ ամբողջական տեղեկատվությունը կարող եք ստանալ ՀՀ Լոռու մարզպետարանի կայք էջից (<http://lori.mtad.am/>):

Կից ներկայացվում է նաև Լոռու մարզի բնության հուշարձանների անձնագրերը, որտեղ հստակ նշված են վերջիններիս սահմանները և պահպանման գոտու նկարագրությունները, մակերեսները, քարտեզ-հատակագծերը, պահպանության ու օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները և այլ անհրաժեշտ տեղեկատվություն:

Առդիր՝ 1 ֆայլ:

 Invalid signature

X

ԱՐԱՄ ԽԱՀԱՏՐՅԱՆ

Հարգանքով՝

Ա.Խաչատրյան

Հաճախակի տրվող հարցեր

(Բնապահպանություն)

Որոնք են Լոռու մարզի բնության հուշարձանները

***ՀՀ Լոռու մարզի տարածքում գտնվող բնության
հուշարձանների նկարագրություն***

Հաշվետվություն

<<Զիկատար>> բնապահպանական կենտրոն>> ՊՈԱԿ

ԵՐԵՎԱՆ 2012

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

Հայաստանն աչքի է ընկնում բնության հուշարձաններին վայել բնական օբյեկտների և համալիրների արտասովոր բազմազանությամբ, որոնք բնապահպանական, ռեկրեացիոն և սոցիալ-տնտեսական բացառիկ արժեք են ներկայացնում:

ՀՀ տարածքի երկրաբանական կառուցվածքը, լեռնային ռելիեֆն ու կլիմայական առանձնահատկությունները, ուղղաձիգ գոտիականությունը, ինչպես նաև բուսաշխարհագրական տարբեր մարզերի ազդեցությունը պայմանավորել են տարածքի լեռնագրական և լանդշաֆտային բազմազանությունը, որոնք տարբեր ինտենսիվության բնական և մարդածին երևույթների ազդեցությամբ ձևավորել են բնական միջավայրի ինքնատիպ տարրեր՝ բնության կենդանի և անկենդան հուշարձաններ: Վերջիններս գտնվելով գեղատեսիլ, դժվարամատչելի վայրերում՝ մշակութային կոթողների հետ միասին հաճախ ձևավորում են ռեկրեացիոն բարձրարժեք համալիրներ:

Բնության հուշարձանների կառավարման, համապարփակ տվյալների բազայի վարման, բնապահպանական և տնտեսական կանխատեսումների, ինչպես նաև մոնիթորինգի իրականացման նպատակով ՀՀ բնապահպանության նախարարության <<Անտառային գիտափորձարարական կենտրոն>> պետական ոչ առևտրային կազմակերպության կողմից, պետական բյուջեի միջնաժամկետ ծրագրերի շրջանակներում, 2006 թ. իրականացվել է <<Հայաստանի Հանրապետության բնության հուշարձանների գույքագրման, անձնագրավորման և ցանկի հաստատման ծրագիրը>>: Արդյունքում՝ ՀՀ կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշմամբ հաստատվել է թվով 230 բնության հուշարձանների ցանկը, որոնցից 109-ը դասակարգված են երկրաբանական, 48-ը՝ ջրաերկրաբանական, 38-ը՝ ջրագրական, 16-ը՝ բնապատմական և 19-ը՝ կենսաբանական տիպաբանական խմբերում:

Հարկ է նշել, որ թվով 230 բնության հուշարձանները լիարժեք չեն ներկայացնում Հայաստանի տարածքում առկա կենդանի և անկենդան բնական համալիրների և առանձին օբյեկտների հարուստ բազմազանությունը: Բացի այդ, հաստատված ցանկի բնության հուշարձանները չունեն նաև <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> ՀՀ օրենքով նախատեսված անձնագրեր, քարտեզագրված և ճշգրտված չեն դրանց պահպանման գոտիները, սահմանազատված չեն հողամասերը: Ելնելով դրանից, որպես առաջին քայլ, ՀՀ 2012 թ. պետական բյուջեի շրջանակներում ընդգրկվեց <<<< Լոռու և Տավուշի մարզերի տարածքներում գտնվող բնության հուշարձանների հաստատված ցանկի համալրման, պահպանման գոտիների տարածքների ճշգրտման, հողամասերի սահմանազատման և քարտեզագրման աշխատանքներ>> ծրագիրը:

Բ Ա Ժ Ի Ն 1

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

1.1 Բնության հուշարձանները որպես բնության հատուկ պահպանվող տարածքների ինքնուրույն կատեգորիա

Բնության պահպանության միջազգային միության <<IUCN Protected Areas Category>> ուղեցույցում բնության հուշարձանը դասվում է III-րդ կատեգորիային և սահմանվում է՝ տարածք, որն ունի մեկ կամ ավել, հատուկ բնական/մշակութային առանձնահատկություններ, որոնք ունեն հազվագյուտ, յուրահատուկ կամ եզակի արժեք, ներկայացուցչական կամ գեղագիտական որակներ կամ մշակութային նշանակություն>>:

<<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> ՀՀ օրենքի հոդված 1-ում <<Բնության հուշարձան>> հասկացությունը սահմանվում է որպես <<... սահմանված կարգով առանձնացված գիտական, պատմամշակութային և գեղագիտական առանձնահատուկ արժեք ներկայացնող բնական օբյեկտ>>: Բնական համալիրները և օբյեկտները բնապահպանության ոլորտում պետական լիազորված մարմնի կողմից ներկայացվում են ՀՀ կառավարությանը որոշմամբ դրանք հայտարարվում են բնության հուշարձաններ և ընդգրկվում են բնության հատուկ պահպանվող տարածքների համակարգում: Օրենքով արգելվում է բնության հուշարձանի տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն: Բնության հուշարձանների պահպանությունն իրականացվում է պետական բյուջեի և ՀՀ օրենսդրությամբ չարգելված այլ միջոցների հաշվին:

1.1. Բնության հուշարձանների ընտրության չափանիշները և դասակարգումը

<<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> ՀՀ օրենքում բացակայում է բնության հուշարձանների ընտրության չափանիշներին նվիրված առանձին հոդված: 2011-2012 թթ. ընթացքում մշակված օրենքի նոր նախագծում, որպես բնության հուշարձանների ընտրության չափանիշներ, սահմանվում են՝ բազմաձին, էտալոնային, գիտաճանաչողական, գեղագիտական, բնապատկերային, մշակութային և ռեկրեացիոն առանձնահատուկ նշանակության տարբեր բնական օբյեկտների և համալիրների առկայությունը:

Բնության հուշարձանները ըստ ծագումնաբանության դասակարգվում են հետևյալ տիպերի՝

1. **Երկրաբանական՝** երկրաբանական ծագման եզակի, գիտական և գեղագիտական արժեք ներկայացնող առանձին վերցրած բնական օբյեկտներ են կամ բնական համալիրներ, որոնք լինում են՝ հրաբխային (հրաբխային կոներ, խառնարաններ, լավային ծածկոցներ, քարանձավներ), տեկտոնական (կամարածալքեր, բեկվածքներ, շերտագրական և քարագրական մերկացումներ, հազվագյուտ հանքանյութերի, օգտակար հանածոների և ապարների ելքեր), արտածին (հողմահարման և տեղատարման հետևանքով առաջացած ռելիեֆի յուրահատուկ ձևեր՝ կիրճեր, մնացորդային բուրգեր, քարափներ, վիհեր, հողմային խորշեր, քարայրներ,

թունելներ, կամուրջներ, քարե քանդակներ), հնէաբանական (բրածո բույսերի և կենդանիների մնացորդներ, քարացուկներ, դրոշմներ կամ մերկացումներ):

2. **Ջրաերկրաբանական՝** ջրաերկրաբանական ծագման եզակի, գիտական և բալնեոլոգիական արժեք ներկայացնող առանձին բնական օբյեկտներ կամ բնական համալիրներ, որոնք լինում են՝ հանքային և քաղցրահամ ջրերի բնական ելքեր (աղբյուրներ), կարստային քարանձավներ, կիրճեր, կանյոններ, սառցադաշտային կրկեսներ:
3. **Ջրագրական՝** հրաբխային, տեկտոնական, ամբարտակային և սառցադաշտային ծագման եզակի, գիտական և գեղագիտական արժեք ներկայացնող առանձին վերցրած ջրային օբյեկտներ, որոնք լինում են՝ սառցադաշտ, լիճ (սառցադաշտային, խառնարանային, ջրաճահճային), ջրվեժ, խոնավ տարածքներ:
4. **Կենսաբանական՝** կենսաբանական ծագման եզակի, գիտական և գեղագիտական արժեք ներկայացնող առանձին վերցրած հազվագյուտ, անհետացող, ռելիկտային բույսերի տեսակներ և դրանց բնական պոպուլյացիաներ, բնական աճելավայրերում հանդիպող երկարակյաց ծառեր, ինչպես նաև հազվագյուտ և անհետացող թռչունների բնադրավայրեր:
5. **Բնապատմական՝** երկրաբանական, ջրաերկրաբանական, ջրագրական և կենսաբանական ծագման եզակի, գիտական և գեղագիտական արժեք ներկայացնող առանձին վերցրած բնական օբյեկտներ և բնական համալիրներ, որոնք ներդաշնակորեն կապված են պատմամշակույթային արժեքավոր հուշարձանների և դրանց համալիրների, բնակատեղիների, կամ պատմական իրադարձությունների ու լեգենդների հետ և, որպես կանոն, անձեռակերտ են:

Բնության հուշարձանների ներկայացված տիպաբանական դասակարգումը պայմանական է, քանի որ դրանցից շատերը ըստ ծագման կարող են ունենալ հետերոգեն բնույթ, սակայն նման դասակարգումը նպաստում է պահպանության աշխատանքների իրականացմանը և տվյալների բազաների ստեղծմանն ու կարգաբանությանը:

1.2. Բնության հուշարձանների նշանակությունը

Հայաստանի բնության հուշարձանների զգալի մասը ներկայումս գտնվում է անմխիթար վիճակում, որը պայմանավորված է հանքարդյունաբերության, ճանապարհաշինության, հաղորդակցողիների կառուցման և հողօգտագործման աշխատանքների ընթացքում թույլ տրված խախտումներով: Դրան նպաստում են նաև սեփականության տարբեր սուբյեկտների հաճախ անվերահսկելի գործունեությունը:

Բնության հուշարձանների պահպանությունը բացառիկ կարևորության բնապահպանական, սոցիալոնոտեսական և ռեկրեացիոն հիմնախնդիր է, որի լուծման համար անհրաժեշտ է ձեռնամուխ լինել դրանց տարածքների հստակեցման, չափագրման, սահմանների ճշգրտման, անձնագրավորման և արդյունվետ բնօգտագործման ծրագրերի իրականացման միջոցառումներին: Ընդ որում՝ բնության հուշարձանների գույքագրման և անձնագրավորման աշխատանքների արդյունքում

պետք է կազմվի նախնական համահավաք (կադաստր), որը հետագայում հայտնաբերվելիք բնության հուշարձանների անձնագրավորման և մոնիթորինգի իրականացման հետ զուգընթաց կձևավորի դրանց քանակական և որակական տվյալների դասակարգված, պարբերաբար թարմացվող և վարվող համակարգ: Կադաստրի կազմումն ու վարումը հնարավորություն կընձեռնի գնահատել, վերահսկել և կանխատեսել Հայաստանի բնության հուշարձանների վրա մարդածին ճնշումները, մշակել հուշարձանների բնապահպանական, գեղագիտական, ռեկրեացիոն և պատմամշակութային արժեքների օգտագործման հիմունքները: Այն հնարավորություն կտա ամփոփել բնության հուշարձանների վերաբերյալ գոյություն ունեցող տեղեկատվությունը, մշակել և իրականացնել համապատասխան քաղաքականություն, բնապահպանական, բնօգտագործման տարբեր ծրագրեր և միջոցառումներ: Բնության հուշարձանների պահպանման գոտիների հստակեցման և չափազրման, պահպանության ռեժիմների սահմանման հետագա աշխատանքների արդյունքում կամբողջականացվեն Հայաստանի բնության հատուկ պահպանող տարածքները:

Մեծ նշանակություն ունի բնության հուշարձանների ցանցի զարգացումը, որը հնարավորություն կտա համալրել բնության հուշարձանների ցանկը և նպաստել էկոլոգիական զբոսաշրջության զարգացմանը: Վերջինիս դեպքում լայն հեռանկարներ կբացվեն համայնքների սոցիալ-տնտեսական զարգացման համար՝ էկոզբոսաշրջությանն անհրաժեշտ ենթակառուցվածքների ստեղծման, հետևաբար՝ նաև նոր աշխատատեղերի բացման առումով:

Բնության հուշարձանների պահպանության և ճանաչողության համար կարևոր նշանակություն ունի յուրաքանչյուրի վերաբերյալ համապատասխան տեղեկատվական ցուցանակների տեղադրումը՝ նշելով բնության հուշարձանի անվանումը, զբաղեցրած տարածքը, պահպանության ռեժիմը, պահպանությունն իրականացնող սուբյեկտը և օգտագործման թույլատրելի ձևերը:

ԻՐԱԿԱՆԱՑՎԱԾ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՊԱՏԱԿԸ ԵՎ ՄԵԹՈԴՆԵՐԸ

2012 թ. մարտի 23-ին ՀՀ Բնապահպանության նախարարության <<Բնապահպանական ծրագրերի իրականացման գրասենյակ>> պետական հիմնարկի և <<Զիկատար>> բնապահպանական կենտրոն>> ՊՈԱԿ-ի միջև կնքվել է N ՀՀ-ԲՆ-ՊԸԱՇՁԲ-12/01 պայմանագիրը՝ <<<< Լոռու և Տավուշի մարզերի տարածքներում բնության հուշարձանների հաստատված ցանկի համալրման, պահպանման գոտիների տարածքների ճշգրտման, հողամասերի սահմանազատման և քարտեզագրման աշխատանքների>> կատարման վերաբերյալ:

2.1 Աշխատանքի նպատակը

Աշխատանքի նպատակը համահունչ է <<<< Լոռու և Տավուշի մարզերի տարածքներում բնության հուշարձանների հաստատված ցանկի համալրման, պահպանման գոտիների տարածքների ճշգրտման, հողամասերի սահմանազատման և քարտեզագրման աշխատանքների>> կատարման պայմանագրի տեխնիկական բնութագրին, մասնավորապես՝

1. հստակեցնել և չափագրել ՀՀ կառավարության կողմից բնության հուշարձանների հաստատված ցանկում ՀՀ Լոռու և Տավուշի մարզերում առկա հուշարձանների տարածքները.
2. որոշել և քարտեզագրել բնության հուշարձանների պահպանման գոտիները.
3. հավաքագրել, ուսումնասիրել և դասակարգել այն բնության հուշարձանները, որոնք առաջարկվելու են հաստատված ցանկի համալրման համար.
4. հստակեցնել, չափագրել, որոշել և քարտեզագրել համալրման ենթակա բնության հուշարձանների տարածքներն ու պահպանման գոտիները.
5. որոշել հաստատված ցանկում նշված <<անանուն>> բնության հուշարձանների անվանումները.
6. ճշգրտել բնության հուշարձանների տեղադիրքերը՝ ՀՀ կառավարության 2001 թ. հունիսի 9-ի <<<< աշխարհագրական անվանումների հաշվառման գրանցման պետական քարտադարանի ստեղծման և վարման կարգը>> N 502 որոշման պահանջներին համապատասխան.
7. ստեղծել բնության հուշարձանների տվյալների երկրատեղեկատվական բազա.
8. կազմել բնության հուշարձանների անձնագրերի նախագծերը և դրանց հաստատման վերաբերյալ ՀՀ բնապահպանության նախարարի հրամանի նախագիծը.
9. պատրաստել <<<< կառավարության 2008 թվականի օգոստոսի 14-ի N 967-Ն որոշումում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին>> ՀՀ կառավարության որոշման նախագիծը՝ համապատասխան կից նյութերով:

2.2 Աշխատանքի մեթոդները

Բնության հուշարձանների տարածքների և պահպանման գոտիների որոշման ու չափագրման աշխատանքներն իրականացվել են դաշտային ուսումնասիրությունների միջոցով:

Քարտեզագրման աշխատանքները կատարվել են դաշտային չափագրման և հետազոտման տվյալների հիման վրա: Երկրատեղեկատվական համակարգի (GIS) միջոցով ստեղծվել է տվյալների բազա, որը ներառում է թվայնացված տեղեկատվություն բնության հուշարձանի տեղադիրքի, սահմանների և պահպանման գոտու տարածքի վերաբերյալ: Օգտագործվել են նաև տոպոգրաֆիկ քարտեզներից թվայնացված տվյալներ, մասնավորապես՝ գետերը, ճանապարհները, բնակավայրերը, լեռնագագաթները: Նույն ծրագրի օգնությամբ կազմվել են համապատասխան քարտեզներ:

Հաստատված ցանկի համալրման ենթակա բնության հուշարձանների վերաբերյալ տվյալների հավաքագրումն իրականացվել է տեղական ինքնակառավարման և տարածքային կառավարման մարմիններից, ՀՀ Գիտությունների ազգային ակադեմիայից համապատասխան տվյալների տրամադրման հիման վրա: Օգտագործվել են նաև <<Զիկատար>> բնապահպանական կենտրոն>> ՊՈԱԿ-ի կողմից հավաքագրված տվյալները:

Ուսումնասիրված բնության հուշարձանները լուսանկարվել են թվային լուսանկարչական սարքով և լուսանկարները կցվել են անձնագրերի նաժագծերին:

Ուսումնասիրությունների, ստացված քարտեզագրական նյութերը, <<անանուն>> բնության հուշարձանների որոշված անվանումները քննարկվել և համաձայնեցվել են համապատասխան տեղական ինքնակառավարման մարմինների, <<Հայանտառ>> ՊՈԱԿ-ի և այլ շահագրգիռ կողմերի հետ:

Բնության հուշարձանների անձնագրերի նախագծերը կազմվել են <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> ՀՀ օրենքի պահանջներին համապատասխան: Արդյունքում՝ անձնագրի կառուցվածքը ներկայացված է աղյուսակ 1-ում:

Աղյուսակ 1.

ԱՆՁՆԱԳԻՐ	
<< ----- >> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐԶԱՆԻ	
1. Դասակարգումը՝	Տիպ՝-----, ենթատիպ՝ -----
2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները	
3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը	
4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հատակագիծը	
5. Տվյալներ սեփականատիրոջ և հողօգտագործողի մասին	
6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները	
7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին	

ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԸ

ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված ցանկում ՀՀ Լոռու մարզից գրանցված են հինգ բնության հուշարձաններ, որոնցից՝

1. Երկրաբանական բնության հուշարձաններ – 3՝ <<Անանուն>> զոլավոր դայքաներ, <<Անանուն>> դայքաների համակարգ, <<Գետնանձավ>> անձավային թունել.
2. Զրագրական բնության հուշարձաններ – 1՝ <<Թռչկան>> ջրվեժ.
3. Կենսաբանական բնության հուշարձաններ – 1՝ <<Մրտավարդ կովկասյան>>:

3.1. Առաջարկություններ ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված ցանկում գրանցված բնության հուշարձանների վերաբերյալ

Կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքներից ելնելով՝ առաջարկվում է հետևյալը:

1. Երկրաբանական բնության հուշարձաններ.

- <<Անանուն>> զոլավոր դայքաներ>> բնության հուշարձանը վերանվանել <<Բազալտանման ապարների (Դիաբազների) զոլավոր դայք>> բնության հուշարձանի և հաստատման ներկայացնել բնության հուշարձանի անձնագիրը (Հավելված 1).
- <<Անանուն>> դայքաների համակարգ – Ըստ գոյություն ունեցող տվյալների՝ այն գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Գարգառ գյուղից 5 կմ հարավ, Պուշկինի լեռնանցքին մոտ՝ 2038 մ բացարձակ բարձրության վրա, որտեղ մերկանում են Վահագնիի ինտրուզիվ զանգվածի տարբեր կազմի /կվարց-մոնցոտինային, գաբրո-դորիտային, գրանիոդիորիտային և այլն/ և չափսերի /5-25մ/ դայկանման մարմինները հրաբխածին-նստվածքային ապարների ստվարաշերտում:

Մեր կողմից կատարված ուսումնասիրությունների արդյունքում, ինչպես Պուշկինի լեռնանցքի գագաթնամերձ հատվածում, այնպես էլ լեռնանցքի ամբողջ շրջակայքում նմանօրինակ դայքային մարմիններ չբացահայտվեց: Պարզվեց, որ նշված տարածքում առկա հրաբխային ապարները ոչ թե քվարց դիորիտային և մոնցոնիտային կազմի ներժայթույթներ են, այլ անդեզիտային կազմի արտաժայթույթներ, որոնք լայն տարածում ունեն: **Առաջարկվում է ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված ցանկից սույն բնության հուշարձանը հանել:**

- <<Գետնանձավ>> անձավային թունել – հաստատման ներկայացնել բնության հուշարձանի անձնագիրը (Հավելված 1).

2. Զրագրական բնության հուշարձաններ

- <<Թռչկան>> ջրվեժ: Բնության հուշարձանի ստորև ներկայացված անձնագիրը մշակվել է սույն ծրագրի շրջանակներում և հաստատվել է ՀՀ բնապահպանության նախարարի 2012 թվականի նոյեմբերի 9-ի N 293-Ն հրամանով:

3. Կենսաբանական բնության հուշարձաններ

- <<Մրտավարդ կովկասյան>> - ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվեց, որ Պուշկինի լեռնանցքի շրջակայքում Կովկասյան մրտավարդի պոպուլյացիաներ գոյություն

չունեն: Առաջարկվում է ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված ցանկից սույն բնության հուշարձանը հանել:

3.2 Առաջարկություններ ՀՀ Լոռվա մարզպետարանի կողմից համալրման նպատակով ներկայացված բնության հուշարձանների վերաբերյալ

ՀՀ Լոռու մարզպետարանը առաջարկություններ է ներկայացրել բնության հուշարձանների ցանկում ընգրկել հետևյալ օբյեկտները:

1. **Բնական քաղցրահամ աղբյուր:** Գտնվում է Պուլշինի լեռնանցքի բարձրադիր մասում, Վանաձոր-Ստեփանավան հին ավտոճանապարհի անմիջական հարևանությամբ՝ Բազումի լեռնաշղթայի արևելյան մասում, ծովի մակարդակից 2103 մ բարձրության վրա: Համաձայն պատմական տվյալների, ռուս մեծ բանաստեղծ Ա.Ս. Պուլշինը 1929 թ. Էրզրում գնալու ճանապարհին հանդիպել է ռուս գրող, դիվանագետ Ա.Ս.Գրիբոյեդովի աճյունը ձիասայլով Իրանից Թբիլիսի տեղափոխող զինվորական թափորին: Հետագայում այդ հանդիպման տեղում կառուցվել է հուշաղբյուրը: Մեր ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ աղբյուրի ելքը բնական չէ, ներկայումս այն ցամաքած է: ***Հետևաբար, այն չի կարող հանդիսանալ ջրագրական կամ բնապատմական տիպի բնության հուշարձան:***

2. <<**Կայքար**>> **Ժայռեր**: Գտնվում է Դսեղ գյուղից 2 կմ հյուսիս-արևելք, Ալավերդի – Դսեղ ավտոմայրուղու ձախ կողմում, Մարց գետից դեպի Ձորագետ մոտ 0.5 կմ, 3.5 կմ չհասած Ալավերդի-Վանաձոր առաջին ավտոթունելին, ծովի մակարդակից 872 (հիմքում)-1000 (գագաթում) մ, բարձրության վրա: Իրենից ներկայացնում է մոտ 130 մ բարձրությամբ, ուղղաձիգ պատերով և հարթ գագաթով հսկայական քարաժայռ: Գագաթը անտառապատ է, հիմքի առավել մեղմաթեք լանջերը ծածկված են նոսր անտառով: Ժայռն ամբողջովին բաղկացած է վերին պլիոցենի միջին ակչագիլի ենթահարկի ալկալաօլիվինային դիերիտային բազալտներից: Հայաստանում և հարակից տարածքներում ունեն մեծ տարածում: Բազալտների երկրաբանական տարիքը մոտ 2.5 մլն. տարի է: Գագաթամերձ հատվածից մինչև հիմքի վերին մասերը տեղ-տեղ նկատվում են դիերիտային բազալտների կանոնավոր սյունաձև անջատումներ՝ վեցանիստ, հինգանիստ 20-50 սմ տրամագիծ ունեցող հատվածակողմ սյուներով: Ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ տվյալ դիերիտային բազալտները շատ մեծ տարածում ունեն Դեբեդ և Ձորագետ գետերի խնձահովիտներում: ***Առաջարկվում է չընդգրկել երկրաբանական բնության հուշարձանների շարքում:***

3. **Կուրթանի Ձոր:** Գտնվում է Կուրթան գյուղից 1 կմ հյուսիս-արևելք: **Առաջարկությունը չի ընդունվել,** քանի որ համաձայն գրականության տվյալների, Կուրթան գյուղի հյուսիս-արևելքում գտնվում է Ջորագետ գետի խնձահովիտը կամ կանիոնը, որն ամբողջովին (գետի վերին հոսանքից մինչև գետաբերան) տեղակայված է վերին պլիոցենի հասակի 2.5 մլն տարով թվագրված հակադարձ մագնիսականությամբ դոլերիտային բազալտների մեջ, որոնք լայն տարածում ունեն ամբողջ հյուսիսային Հայաստանի տարածքում և, որպես կանոն, չեն կարող դիտարկվել որպես երկրաբանական բնության հուշարձան: Ինչ վերաբերվում է ձորի բուսական աշխարհին, ապա այնտեղ ևս հազվագյուտ պոպուլյացիաներ հայտնի չեն: **Հերևաբար, որպես կենսաբանական բնության հուշարձան նույնպես ընդունելի չէ:**

4. **<<Ջառներ>> բնական և մարդածին քարանձավների համալիր:** Գտնվում է Ալավերդի-Հաղպատ ճանապարհի ձախ մասում, Ջաղացածոր գետի արևելյան մաս: Ներառված է ՀՀ պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցուցակում (տես ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր #11 (310) 25 փետրվարի 2004, էջ 268) որպես 15-17-րդ դարերի Քարայր-կացարան Ջառնի այր: **Առաջարկությունը չի ընդունվում:**

5. **<<Քլոշտրափ>> բնական և մարդածին քարանձավների համալիր:** Գտնվում է Հաղպատ գյուղի հարավ-արևմտյան մասում, նախկին թոչնանոցի ներքևում: Ներառված է ՀՀ պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցուցակում (տես ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր #11 (310) 25 փետրվարի 2004, էջ 268) որպես 15-րդ դարի քարայր-կացարան: **Առաջարկությունը չի ընդունվում:**

6. <<Օձի պորտ>> ժայռապարկեր, բուժիչ ջրով: <<Օձի պորտ>> աղբյուրը թեև ներառված է ՀՀ պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցուցակում (ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր #11 (310) 25 փետրվարի 2004, էջ 57), **առաջարկվում է որպես բնապատմական բնության հուշարձան ներկայացնել հաստատման** (Հավելված 1):
7. <<Դսեղի Ծովեր>> լիճ: Գտնվում է Դսեղ գյուղից 3 կմ հարավ-արևելք, 1378 մ բարձրության վրա: **Առաջարկվում է որպես ջրագրական բնության հուշարձան ներկայացնել հաստատման** (Հավելված 1):
8. <<Շամլուղի լճակ>> / հայրնաբերված է փոքր ասիական տրիտոն, որը գրանցված է ՀՀ Կարմիր գրքում/: Գտնվում է Շամլուղ քաղաքից 2 կմ հյուսիս-արևելք, 1200 մ բարձրության վրա: **Առաջարկվում է որպես ջրագրական բնության հուշարձան ներկայացնել հաստատման** (Հավելված 1):
9. Ձորագետի հրալին ներժայթուկ: Գտնվում է Ձորագետ և Փամբակ գետերի հատման կետում, Ալավերդի – Վանաձոր ավտոմայրուղու աջ կողմում՝ մոտ 10 մ չհասած առաջին թունելի մուտք: **Առաջարկվում է որպես երկրաբանական բնության հուշարձան ներկայացնել հաստատման** (Հավելված 1):
10. <<Ճանճաքար>> բնական և մարդածին քարանձավների համալիր: Առաջարկվող հուշարձանի տեղադիրքը ճշտման կարիք ունի, քանի որ Փամբակ գետը Չանախչի վտակ չունի: **Առաջարկությունը չի ընդունվում:**
11. <<Քյոռօղլու>> երկհարկանի քարայր: Գտնվում է Նորաշեն համայնքից 1.5 կմ հարավ-արևմուտք: Ներառված է ՀՀ պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցուցակում (տես ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր #11 (310) 25 փետրվարի 2004, էջ 289), որպես ամրոց Քյոր Օղլի՝ գյուղից արևմուտք, բլրի գագաթին: **Արհեստածին լինելու պատճառով առաջարկությունը չի ընդունվում:**

3.3 Առաջարկություններ ՀՀ գիտությունների ազգային ակադեմիայի կողմից համալրման նպատակով ներկայացված բնության հուշարձանների վերաբերյալ

Բնության հուշարձանների ցանկի հաստատման վերաբերյալ ՀՀ կառավարության 2008 թվականի որոշման նախագծի քննարկման ժամանակ ՀՀ Գիտությունների

ազգային ակադեմիայի 24.03.2008 թ. N 24-08/108 գրությամբ առաջարկվել են հետևյալ օբյեկտները:

- 1. Կաթնաղբյուր հանքային ջուր:** Գտնվում է Կաթնաղբյուր գյուղի հարավ-արևելյան հատվածում, գյուղի եզրից 0.5 կմ հարավ-արևելք, Մեծառու գետի աջ վտակի աջ ափին, Յառոգա լեռան հյուսիսային լանջի ստորոտին, ծովի մակարդակից 1633 մ բարձրության վրա: Բնակչության շրջանում հայտնի է Լուսաղբյուր անվանվամբ: Հանքային աղբյուրը դուրս է գալիս վերին կավճի սենոնի վերնահարկի (89-65 մլն տարի առաջ ընկած ժամանակահատված) կրաքարերից, որոնք մոտ են չորրորդական հասակի բազալտների սահմանագծին: Ջրի անմիջական հարևանությամբ առկա է բնական քաղցրահամ աղբյուր: Հանքային աղբյուրն իրենից ներկայացնում է սառը ջերմաստիճանային (-120°C) ածխաթթվական, հիդրոկարբոնատ-կալցում-մագնեզիում-նատրիումային սեղանի հանքային ջուր: Հանքայնացումը 1.9- 2.7 վ/լ: Հանքային ջրի դեբիտը (ելքը) կազմում է 0.9-1.1 լ/վ: Քիմիական կազմով այն մոտ է Հյուսիսային Կովկասի աշխարհահիշակ Նարզան ջրին: Ուսումնասիրությունների արդյունքում պարզվել է, որ ներկայումս հանքային աղբյուրի անմիջական ելքի վրա կառուցված է մի շինություն: Շինության ներսում ջուրն արտահոսում է երկրի մակերես բավականին խոր ջրհորից: ***Հանքային աղբյուրը կորցրել է իր բնական տեսքը և չի կարող առանձնացվել որպես ջրա- երկրաբանական հուշարձան:***

- 2. Տուֆերի սյունաձև անջատումներ:** Գտնվում է Լեռնապատ (Մակարաշեն) գյուղի արևմտյան մերձակայքում: Այս երկրաբանական գոյացությունը իրենից ներկայացնում է մոտ 120 մ ձգվածությամբ և 13-15 մ բարձրությամբ չորրորդական հասակի ստորին նեոպլեյստոցենի (0.7-0.6 միլիոն տարի առաջ ընկած ժամանակահատված) սև տուֆերի կամ իգնիմբրիտների կիսաշրջանաձև լքված քարհանք: Հայտնի է, որ տուֆերի մոտ, ի տարբերություն բազալտների և անդեզիտա-բազալտների, սյունաձև անջատումները շատ ավելի հազվադեպ են հանդիպում: Առաջարկության համար հավանաբար հիմք են հանդիսացել Ա.Տ. Ասլանյանի և Կ.Գ. Շիրինյանի կողմից 1956թ. Ներկայացված ուսումնասիրության

արդյունքները: Ներկայումս ներկայացված սյունաձև անջատումները, ինչպես երևում է նկարից, ինչ-ինչ պատճառներով քայքայվել են: ***Առաջարկությունը չի ընդունվում:***

Ա.Տ. Ասլանյան, Կ.Գ. Շիրինյան/1956թ./

3. **Ֆիոլետովայի տեկտոնական բլրաշարք.** Գտնվելու վայրը հստակ նշված չէ: Ֆիոլետովո գյուղն իր շրջակայքով տեղակայված է միջին էոցենի հասակի (մոտ 48-ից 40 մլն. տարի ժամանակահատված) նստվածքային (կավեր, կրաքարեր և ավազաքարեր) ու հրաբխային ծագման ապարների վրա: Այլ երկրաբանական օբյեկտների հետ համեմատական վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ տեկտոնական ծագումնաբանությամբ բլրաշարքերը, որպես կանոն, տարածված երևույթներ են և ***անհրաժեշտություն չկա դրանք դիտարկել որպես բնության երկրաբանական հուշարձան:***

4. Երիտասարդ խախտումներ տուֆերի մեջ: Գտնվում է Փամբակ գետի ձախ ափին՝ Սպիտակ քաղաքից արևմուտք: Փամբակ գետի միջին հոսանքի ավազանում, Վանաձոր-Սպիտակ-Շիրակամուտ մոտ 26 կմ-անոց հատվածում, մերկանում են չորրորդական հասակի՝ մեկից մինչև 15 մ հզորության սև տուֆեր, որոնք կոչվում են Քասախ-փամբակյան տիպի իգնիմբրիտներ: Դրանք շատ լավ երևում են Սպիտակ-Գյումրի ավտոմայրուղու աջ կողմի բարձրադիր մասերում: Մեր տեղագնության արդյունքում այդպես էլ հնարավոր չեղավ արձանագրել այնպիսի տուֆաշերտերի հատվածներ, որտեղ նշված երիտասարդ խախտումները ակնառու և հստակ երևան: Հարկ է նշել նաև, որ Քասախ-փամբակյան տիպի սև տուֆերը լայնորեն տարածված են Հայաստանում: ***Առաջարկությունը չի ընդունվում:***

5. Փղերի սալահատակ (սյունաձև բազալտների հորիզոնական տեղադրում): Գտնվում է Դեբեդ կիրճի աջ ափին: Հայտնի է, որ Դեբեդի կիրճում լայն տարածում ունեն բացասական մագնիսականությամբ բնութագրված 2.5 մլն տարի վաղեմությամբ դոլերիտային բազալտներ, որոնք, որպես կանոն, բնութագրվում են ստորին մասերում գնդաձև և բարձաձև, իսկ վերին մասերում՝ տարբեր չափի արտահայտված ուղղաձիգ սյունաձև անջատումներով: Սակայն հորիզոնականորեն դասավորված սյունաձև անջատումները բավականին հազվագյուտ են: Ամենայն հավանականությամբ, այս տեղեկատվությունը վերցված է հայտնի երկրաբան Սերգեյ Ղազարյանի <<Уникальные отдельные базальтов Лорийского плато>>. Доклады АН Арм ССР. Том 41. 1965г. 1, сс. 47-50 հոդվածից: Համաձայն վերջինիս, Փղերի սալահատակ հիշեցնող հորիզոնականին մոտ տեղադրված սյունաձև անջատումները մոտ 400 մ քառակուսի տարածքով մերկանում են Ալավերդի քաղաքի Շահումյան թաղամասի տարածքում՝ Դեբեդ գետի ոչ թե աջ, այլ ձախ ափին՝ գետից մոտ 300 մ հեռավորության և մոտավորապես 100 մ բարձրության վրա: Սակայն մեր որոնումների արդյունքում այդ տեղամասը չհայտնաբերվեց: Մեր կարծիքով այդ եզակի երկրաբանական գոյացությունը, կամ 1960-ական թթ-ից հետո կառուցապատվել է, կամ այլ պատճառներով չի պահպանվել:

6. Սպիտակի բնապարմական համալիր: Գտնվում է Գեղասար գյուղից հյուսիս՝ Սպիտակ-Գյումրի ավտոճանապարհի աջ կողմում, ծովի մակարդակից 1680-1700 մ բարձրության վրա: Ներառված է ՀՀ պատմության և մշակույթի անշարժ հուշարձանների ցուցակում (տես ՀՀ պաշտոնական տեղեկագիր #11 (310) 25 փետրվարի 2004, էջ 208) որպես 12-17-րդ դարերի վիմափոր բնակավայր: Համալիրը ամբողջությամբ արհեստական է և իրենից ներկայացնում է միջնադարյան բնակատեղի՝ տեղաբաշխված չորրորդական հասակի սև տուֆաշերտում: Ճանապարհաշինության ժամանակ կատարված աշխատանքների հետևանքով վնասվել է համալիրի արևելքում գտնվող եկեղեցին, որի հարևանությամբ գտնվում է տապանատունը: Առանձնահատուկ տեղ են գրավում արտադրական բնույթի անձավները, որոնք ծառայել են որպես մետաղամշակման արհեստանոցներ, բրուտանոցներ և այլն: Համալիրը բաղկացած է միմյանց հետ կապված բնակելի անձավների բազմաթիվ խմբերից, որոնք զգալիորեն տուժել են 1988 թ. դեկտեմբերյան երկրաշարժից: Բնակավայրը տարածվում է 300 մ: Համալիրը ներկայումս բավական վնասված է:

Արհեստածին լինելու պարզառով առաջարկությունը չի ընդունվում:

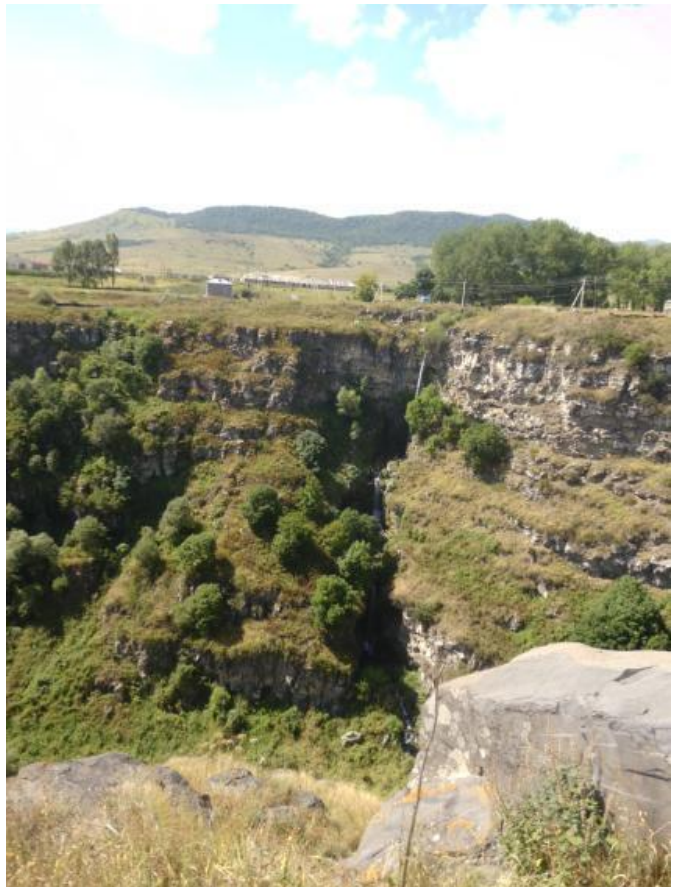

3.4 <<Ձիկատար>> բնապահպանական կենտրոն>> ՊՈԱԿ-ի կողմից ներկայացված բնության հուշարձանների

1. <<Տրավերտիններ դոլերիտային բազալտներում>> – Գտնվում է Մարց-Աթան գրունտային ճանապարհի ձախ կողմում, Մարց գյուղի խաչմերուկից 50 մ. վերև: **Առաջարկվում է որպես երկրաբանական բնության հուշարձան ներկայացնել հաստատման** (Հավելված 1):
2. <<Քոշաքարի մրտավարդ>> - Գտնվում է Մարգահովիտ համայնքի վարչական սահմանի հյուսիսում, Գուգարքի անտառտնտեսության Եղեգնուտի անտառապետության բարձրադիր գոտում **Առաջարկվում է որպես երկրաբանական բնության հուշարձան ներկայացնել հաստատման** (Հավելված 1):

3.5 <<Թռչկան>> քաղաքացիական նախաձեռնության կողմից բնության հուշարձանների հաստատված ցանկի համալրման նպատակով առաջարկում է Լոռվա մարզի Ամրակից բնակավայրից ոչ հեռու գտնվող <<Ջրվեժ>>-ը որպես ջրագրական հուշարձան:

2012 թվականի օգոստոսին Ամրակից համայնքում իրականացված ուսումնասիրություններից պարզվել է, որ հիշյալ տարածքով անցնող փոքր գետակը ապահովված չէ ջրի կանոնավոր հոսքով: Ջրի գոյացման աղբյուրը մոտակա անտառապատ Արչասարն է, ընդ որում տարվա որոշակի ժամանակահատվածում ջրի առատության շնորհիվ գեղատեսիլ ջրվեժի տպավորություն է թողնում, իսկ հիմնականում խիստ սակավաջուր է: **Առաջարկությունը չի ընդունվում:**

ՀՀ ԼՈՌՈՒ ՄԱՐԶԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ԱՆՁՆԱԳՐԵՐԻ ՆԱԽԱԳԾԵՐԸ

ԱՆՁՆԱԳԻՐ

<<ԲԱԶԱՆՏԱՆՄԱՆ ԱՊԱՐՆԵՐԻ (ԴԻԱՔԱԳՆԵՐԻ) ԶՈԼԱՎՈՐ ԴԱՅՔ>> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը՝

Տիպ՝ Երկրաբանական, ենթատիպ՝ Հրային-ներժայթուկ:

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները՝

Գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Ալավերդի քաղաքային համայնքի Լավար գետի միջին հոսանքի կիրճի աջ ափին՝ Դարկ լեռնագագաթի հարավ-արևելյան ստորոտին, Ալավերդի <<Լենինաբեր>> ավտոճանապարհից մոտ 300 մ դեպի արևմուտք, Մադան գյուղի արևմտյան ծայրամասից մոտ 500 մ դեպի արևմուտք: Բարձրությունը ծովի մակարդակից 1037 մ: X- 470090,40; Y- 4554836,43*

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	470024,88
	Y	4554853,52
Բ	X	470131,71
	Y	4554860,65
Գ	X	470180,14
	Y	4554315,12
Դ	X	470086,13
	Y	4554305,15

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

1) Հուշարձանն իրենից ներկայացնում է S-աձև ներժայթուկ ենթատիպի երակային կամ դայքային տիպի երկրաբանական մերկացում: Այն կազմված է ցեոլիտացված դիաբազներից (հիմքային կազմի ներժայթուկ մանրահատիկ ապար): Ներդրված է միջին յուրայի ժամանակաշրջանի վերին բայոսի ենթահարկի (170-167.7 մլն տարի առաջ ընկած ժամանակահատված) Դեբեդի հրաբխանստվածքային (տուֆափշրաքարեր, պորֆիրիտներ) շերտախմբի մեջ: Բնորոշվում է կոնտակտային մակերևույթներին զուգահեռ դասավորված բաց և մուգ գույնի զոլերի հստակ արտահայտված ռիթմիկ սիմետրիկ զոլավորությամբ, որոնք տարբերվում են իրենց միներալային կազմով և ծագումնաբանությամբ: Դայքի աջ և ձախ կողմերում նկատվում են 5-20 սմ հզորությամբ 5-9 մուգ գունավորված զոլեր: Դայքի կենտրոնական մասում նկատվում է բաց գույնի 1.8-2 մ հզորության պիրոքսեն-ցեոլիտային կազմի հզոր շերտ: Բաց մոխրագույն զոլերի գույնը արդյունք է նրան, որ ի սկզբանե այն

կազմված է եղել մուգ մոխրագույն դիաբազային կամ բազալտային կազմի պորֆիրիտներից: Հետագայում հետիրաբխային հիդրոթերմալ պրոցեսների (մասնավորապես՝ դիֆուզիոն միներալատեղակաման) արդյունքում, ապար առաջացնող մուգ գունավորում ունեցող միներալները՝ պիրոքսենները և պլագիոկլազները (դաշտային սպաթները), տեղակալվել են ջուր պարունակող սպիտակ գույնի ցեոլիտներով: Մուգ գույնը ունեն մնացորդային հրային բնույթ, այսինքն՝ դրանք կազմված են մագմայական բազալտային պորֆիրիտներից, իսկ արդեն ցեոլիտացված սպիտակ գույնը՝ ցեոլիտացված նախկին դայքի բազալտային կազմի ապարներ են: Դայքն իր դիտարժան, ակնառու և հստակ արտահայտված հատկանիշներով ներկայացնում է եզակի և ինքնատիպ երկրաբանական հուշարձան, որի նմանակները համաշխարհային գրականության մեջ ընդհանրապես հայտնի չեն:

2) տեսանելի բարձրությունը S-աձև ծնկից վերև՝ 12-13 մ, ծնկից ներքև՝ 10-12 մ, հզորությունը՝ 5 մ, դայքի թեքությունը՝ 75-80 աստիճան:

3) Բնականին մոտ վիճակում է, գեղատեսիլ:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հատկագիծը.

1) Ըստ Հավելված 1-ում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի արևմտյան Ա հանգուցակետը գտնվում է Լավվար գետի ու Նրա աջակողմյան վտակի հատման կետից 40 մ հարավ-արևմուտք: Ա կետից սահմանագիծը (104,0 մ) արևելյան ուղղությամբ անցնում է գետը և հանդիպակաց լանջին միանում Բ կետին, այնուհետև հարավային ուղղությամբ գետին զուգահեռ անցնում է 548,1 մ ու միանում Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը դեպի արևմուտք (95,0 մ) հատում է գետը և հանդիպակաց լանջին միանում Դ կետին, որտեղից էլ հյուսիսային ուղղությամբ գետին զուգահեռ անցնում է 553,1 մ ու միանում Ա հանգուցակետին:

Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 5,0 հա, սահմանների ընդհանուր երկարությունը՝ 1300,3 մ է, հյուսիսից հարավ ձգվածությունը՝ 557 մ, արևելքից արևմուտք ձգվածությունը՝ 124 մ:

5. Տվյալներ սեփականաիրրոջ և հողօգտագործողի մասին

ՀՀ Լոռու մարզի Ալավերդի քաղաքային համայնք:

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները

1) <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն հուշարձանի և դրա պահպանման գոտու տարածքում արգելվում են՝

ա. երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները (հողային ծածկույթի խախտումով),

բ. օգտակար հանածոների հանքավայրերի, երևակումների շահագործումը, հանքանյութեր վերամշակող օբյեկտների տեղաբաշխումը.

գ. շինարարական, հորատման, պայթեցման աշխատանքները.

դ. նմուշներ վերցնելը.

ե. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

ա. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

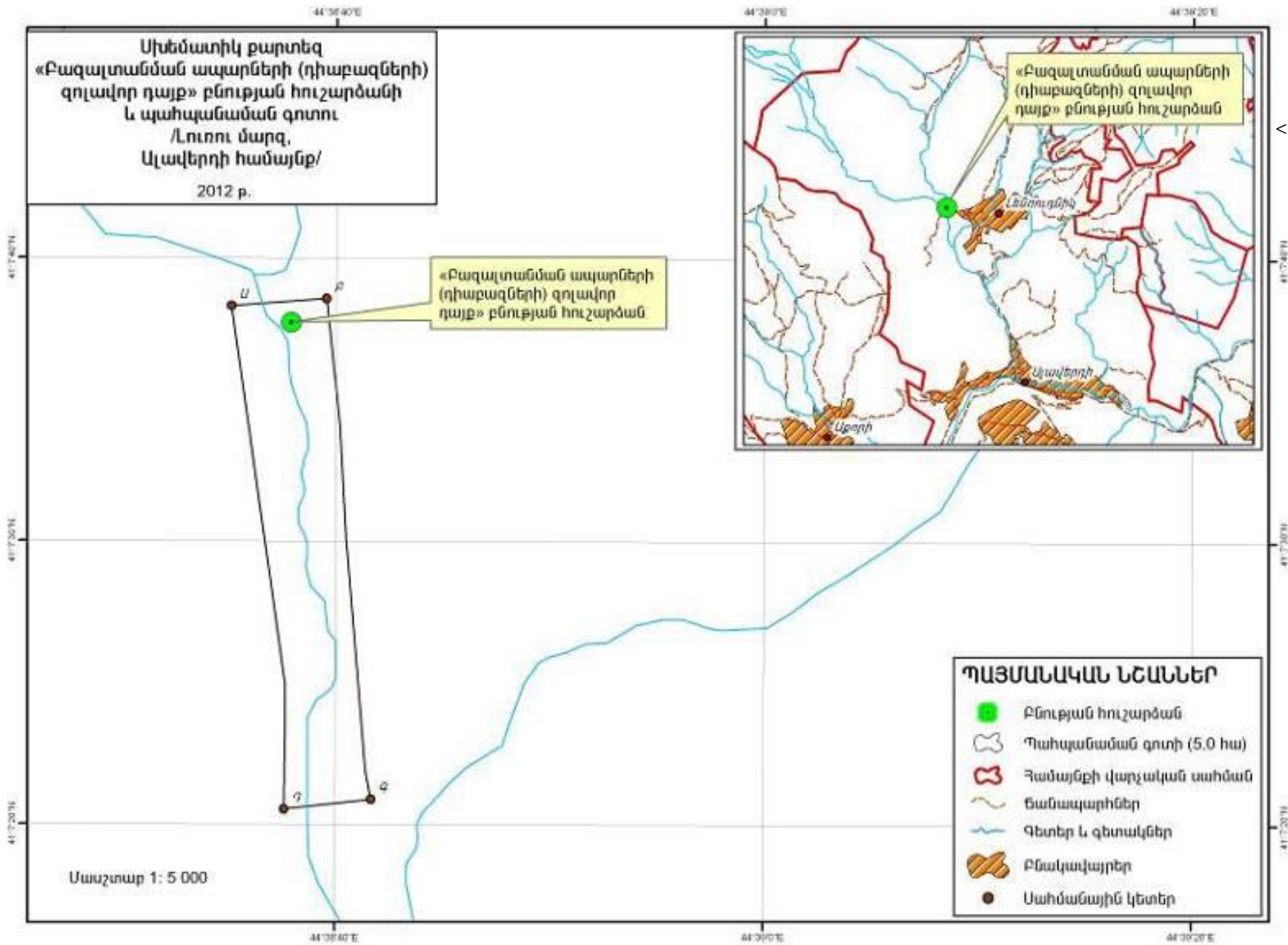
բ. ուսումնաարտադրական պրակտիկաների անցկացումը.

գ. զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին

ՀՀ Լոռու մարզ, Ալավերդի քաղաքային համայնք

Հավելված
«Բազալտանման ապարների
(դիաբազների) զոլավոր
դայք» բնության
հուշարձանի անձնագրի

ԱՆՁՆԱԳԻՐ

<<ՔՈՇԱՔԱՐԻ ՄՐՏԱՎԱՐԴ>> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը

Տիպ՝ Կենսաբանական, ենթատիպ՝ Բուսական

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզում, Գուգարքի անտառտնտեսության Եղեգնուտի անտառպետության բարձրադիր գոտում, Մարգահովիտ համայնքի վարչական տարածքում: Կոորդինատներ՝ X 472602,18; Y 4519308,70*

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	473055,92
	Y	4518712,82
Բ	X	472718,25
	Y	4518439,31
Գ	X	471969,51
	Y	4518962,59
Դ	X	471998,63
	Y	4519586,62
Ե	X	472425,65
	Y	4520139,80
Զ	X	473171,96
	Y	4520032,08

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

1) Մրտավարդ Կովկասյանը /Rhododendron caucasicum Pall/ մշտադալար, խոշոր փայլուն տերևներով գետնատարած թուփ է՝ մինչև 1 մ բարձրությամբ: Որպես երրորդական դարաշրջանից պահպանված ռելիկտ գրացված է Հայաստանի բույսերի Կարմիր գրքում՝ վտանգված տեսակ կատեգորիայով: Տարածքում մրտավարդի մացառները ցրված են առանձին փոքր կղզյակներով: Տարածքում հանդիպում են գնարբուկ Պալլասի Primula pallasii , հողմածաղիկ գծավոր Anemone fasciculata, ձկնի գորտնուկային Trollius ranunculinus , տերևատ կենձկավոր Daphne glomerata, հապալասենի մրտենական Vaccinium myrtillus, դանձիլ Allium victorialis, անողնուցուկ Գրոսհեյմի Grossheimia macrocephala, զիվան հսկայական Cephalaria gigantea, աստղաբույս ամենամեծ Astrantia maxima, քոսքոսկ կովկասյան Scabiosa caucasica, թթվիճ խոշորածաղիկ Betonica macrantha, խորդենի վրացական Geranium ibericum, կեղծ դանձլամեր սպիտակ Veratrum album, ոջլադեղ խիտ Pedicularis condensata , դակտիլորիզ մերովենյան Dactylorhiza merovensis, դակտիլորիզ Ուրվիլի D. urvilleana, կղմուխ արևելյան Inula orientalis, խոլորձ արական Orchis mascula, ընձախոտ արևելյան Aconitum orientalis, ոջլախոտ գալարուն Delphinium flexuosum, լեզվուկ

սիբիրյան *Ligularia sibirica*, և այլ տեսակներ: Հուշարձանի տարածքը գտնվում է բավականին խոնավ ենթալայան գոտում, շրջապատված է տիպիկ հացազգի կամ բազմախոտ մարգագետիններով:

2) Ծովի մակերևույթից բարձրությունը՝ 2050-2850 մ:

3) Վիճակը բարվոք է, բնականին մոտ:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հայրակագիծը

1) Ըստ հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի հարավ-արևելյան Ա հանգուցակետը Քոշաքար լեռնագագաթն է (2850,8 մ), որտեղից սահմանագիծը հարավ-արևմտյան ուղղությամբ լեռան լանջով իջնելով 434,0մ, միանում է Բ կետին ու թեքվելով դեպի հյուսիս-արևելք, անցնում է 913,1մ ու հասնում Քոշաքար լեռան արևմտյան կողմում գտնվող լեռան գագաթին (2626,3մ, Գ սահմանակետ): Գ կետից սահմանագիծը լեռան հյուսիսային լանջով իջնելով 623,1մ՝ միանում է Դ կետին ու թեքվելով դեպի հյուսիս-արևելք՝ ձորակով իջնում (718,1մ) մինչև հանդիպակաց ձորով հոսող գետը (Ե կետ): Ե կետից սահմանագիծը գետի հունով հոսանքին հակառակ բարձրանում է 813,0մ և միանում Զ կետին, որտեղից էլ Քոշաքար լեռան հյուսիսային լանջով բարձրանում է 1347,6մ՝ մինչև Ա հանգուցակետ:

Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 150,0 հա, ծովի մակերևույթից բարձրությունը՝ 2050-2850 մ: Պահպանման գոտու սահմանագծի ընդհանուր երկարությունը 4849,1 մ է: Պահպանման գոտու մեջ մտնում են Գուգարքի անտառտնտեսության Եղեգնուտի անտառպետության 40 հատվածի 19, 20, 21 հատվածները:

5. Տվյալներ սեփականարիրոջ և հողօգտագործողի մասին

Ընդհանուր 150 հեկտար տարածքից 11 հեկտարը պետական անտառային հողեր են, իսկ 139 հեկտարը Մարգահովիտի համայնքային սեփականության արոտավայրեր:

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները

1) <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն արգելվում են՝

ա. հողային և բուսական ծածկույթի խախտումները.

բ. երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները (հողային ծածկույթի խախտումով), օգտակար հանածոների հանքավայրերի, երևակումների շահագործումը, հանքանյութեր վերամշակող օբյեկտների տեղաբաշխումը.

գ. բուսական եւ կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների բնակության

միջավայրի պայմանների խախտումը.

դ. էկոլոգիապես վնասակար, Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ

սահմանված թույլատրելի նորմերը գերազանցող արտանետումների և կեղտաջրեր առաջացնող տեխնոլոգիաների օգտագործումը.

ե. ընդհանուր օգտագործման ճանապարհներից և ջրային ուղիներից դուրս շարժիչային և թրթուրավոր տրանսպորտային միջոցների երթևեկությունը և կանգառը ճանապարհային ցանցի սահմաններից դուրս կամ դրա համար չնախատեսված վայրերում:

զ. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

ա. Քաղաքացիների հանգիստը.

բ. գիտական ուսումնասիրությունները, մոնիթորինգը (այդ թվում՝ քաղաքացիների հանգստի կազմակերպման սպասարկման ծառայությունների մոնիթորինգը).

գ. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

դ. էկոհամակարգերի հավասարակշռությունը խախտող երևույթներն ու գործընթացները կանխարգելող, ինչպես նաև խախտված էկոհամակարգերի վերականգնման միջոցառումները.

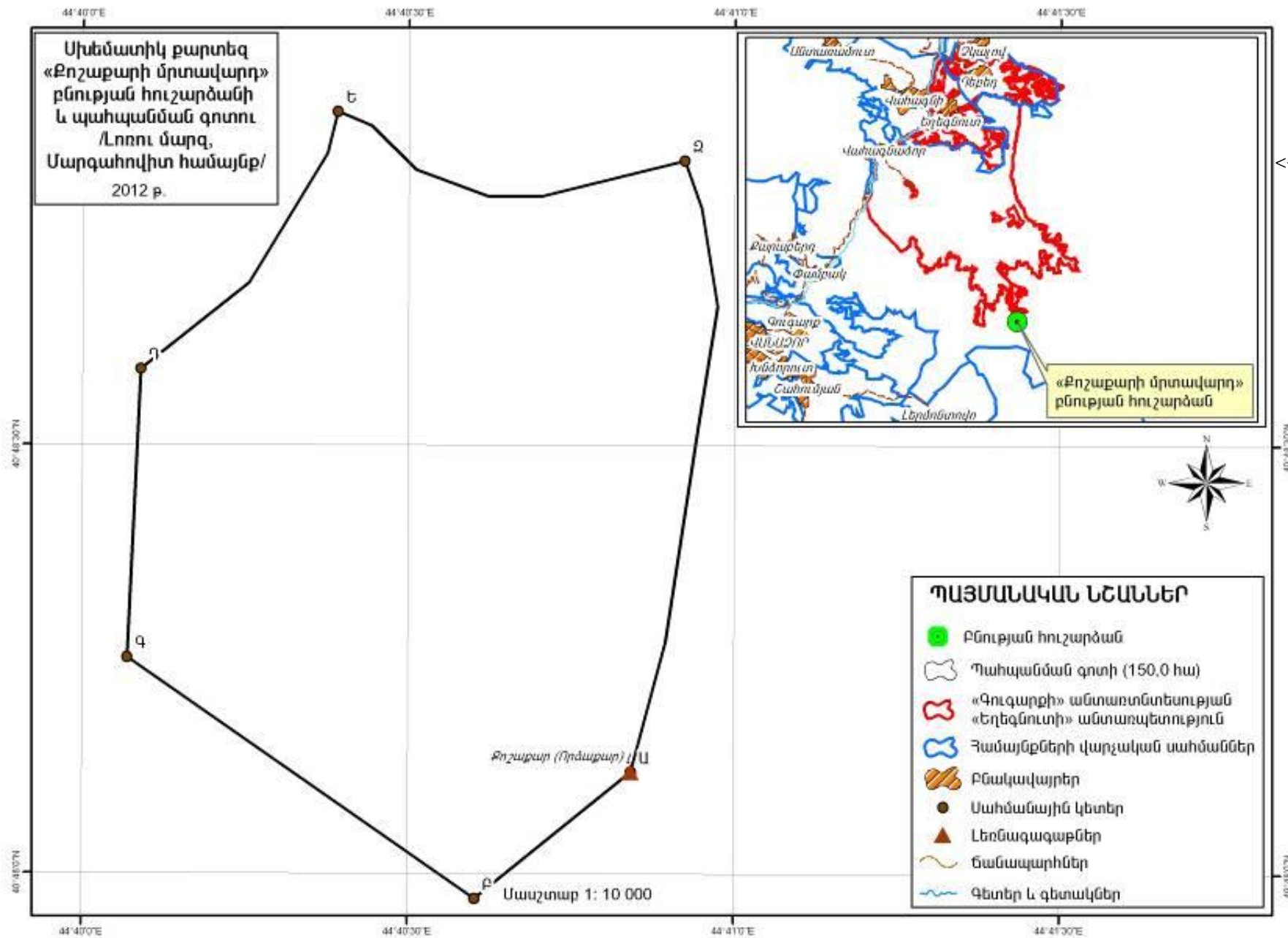
ե. վրանների տեղադրումը դրանց համար առանձնացված վայրերում.

զ. զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին

Մարգահովիտի համայնք, <<Հայանտառ>> ՊՈԱԿ-ի <<Գուգարքի անտառտնտեսություն>> մասնաճյուղ:

Հավելված

<<Քոշաքարի մրտավարդ>>

բնության հուշարձանի

անձնագրի

Ա Ն Ձ Ն Ա Գ Ի Ր

<<ԳԵՏՆԱՆՁԱՎ>> ԱՆՁԱՎԱՅԻՆ ԹՈՒՆԵԼ>>

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը

Տիպ՝ երկրաբանական, ենթատիպ՝ արտածին

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է Լոռու մարզում, Լոռիքերդ գյուղից 2կմ հվ-ալ, Ձորագետի ձախ ափին նրա հունից 40մ բարձրության վրա: Կոորդինատներ՝ X- 451908,01; Y-4541216,84*:

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	451879,14
	Y	4541255,53
Բ	X	451974,95
	Y	4541184,29
Գ	X	451904,32
	Y	4541126,55
Դ	X	451818,33
	Y	4541182,44

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

- 1) Լավային սարավանդի քարափի տակ գտնվող Գետնանձավ անձավային թունելը իրենից ներկայացնում է լավային թունել և ձևավորվել է չորրորդականի բազալտների մեջ: Անձավի հատակը հորիզոնական է, տեղ-տեղ՝ ալիքավոր: Առաստաղը կտրվածքում կամարաձև է և ընդհանուր առմամբ կրկնում է հատակի ձևերը: Անձավը ենթարկվել է ստորերկրյա ջրերի ներգործությանը, որի հետևանքով առաջացել են հոսաքային գոյացություններ՝ 5-10սմ երկարությամբ ստալակտիտներ, ստալագմիտներ, իսկ առաստաղի և հատակի մերձեցման տեղերում՝ նույնիսկ ստալագնատներ: Որպես բնության հուշարձան, այն Հայաստանում հանդիպող ամենաերկար լավային թունելներից է: Անձավի հատակին հանդիպում են կենդանիների ոսկորներ: Այն կարիք ունի հնէաբանական, ինչպես նաև հնագիտական հետազոտությունների:
- 2) Հատակագծում անձավն ունի S-աձև տեսք և ունի 55մ երկարություն, 2-3մ միջին լայնություն, 0.5-1մ միջին բարձրություն: Մակերեսը կազմում է 120մ.քառ., ծավալը՝ շուրջ 100 խոր.մ:

3) Վիճակը բարվոք է, բնականին մոտ:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հատակագիծը

- 1) Ըստ Հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի հյուսիսային Ա կետը գտնվում է ծորակի վերին եզրին, որտեղից սահմանագիծը դեպի հարավ-արևելք ծորակի եզրով անցնում է 118,5մ և միանում Բ կետին, այնուհետև հարավ-արևմտյան ուղղությամբ ուղղահայաց լանջով իջնում է 91,1մ մինչև գետակը ու միանում Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը գետին զուգահեռ, հոսանքին հակառակ հյուսիս-արևմտյան ուղղությամբ անցնելով 102,5մ՝ միանում է Դ կետին, որտեղից էլ հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ զառիթափ լանջով բարձրանալով 95,0մ՝ միանում է Ա հանգուցակետին:
- 2) Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 1,0 հա, ծովի մակերևույթից բարձրությունը՝ 1350-1380մ: Պահպանման գոտու սահմանագծի ընդհանուր երկարությունը 407,1մ է, հյուսիսից հարավ ձգվածությունը՝ 128մ, արևելքից արևմուտք ձգվածությունը՝ 158մ:

5. Տվյալներ սեփականատիրոջ և հողոգտագործողի մասին

Լոռիքերդ գյուղական համայնք

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները

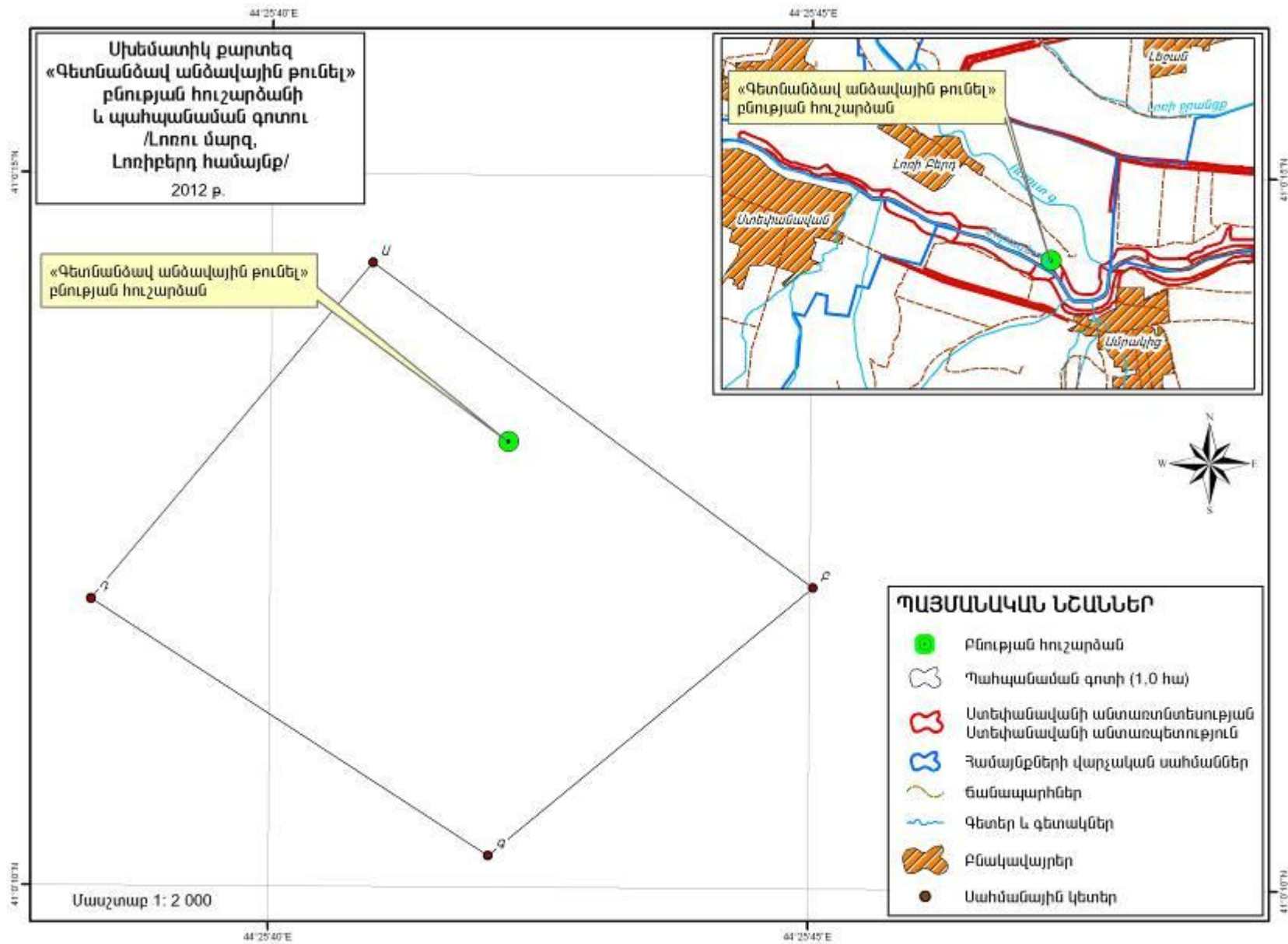
Արգելվում է.

- 1) քարանձավի պահպանական գոտում արգելվում են երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները (հողային ծածկույթի խախտումով),
- 2) օգտակար հանածոների հանքավայրերի, երևակումների շահագործումը, հանքանյութեր վերամշակող օբյեկտների տեղաբաշխումը,
- 3) շինարարական, հորատման, պայթեցման աշխատանքները,
- 4) հուշարձանից նմուշներ վերցնելը,
- 5) բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն: Թույլատրվում է՝
 - 1) ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը,
 - 2) ուսումնաարտադրական պրակտիկաների անցկացումը,
 - 3) զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին

Լոռիքերդ գյուղական համայնք

Հավելված
<<Գետնանձավ>> անձավային
թունել>> բնության
հուշարձանի անձնագրի

Ա Ն Ձ Ն Ա Գ Ի Ր

<<ՏՐԱՎԵՐՏԻՆՆԵՐ ԴՈԼԵՐԻՏԱՅԻՆ ԲԱԶԱԼՏՆԵՐՈՒՄ>> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը

Տիպ՝ երկրաբանական, ենթատիպ՝ հրային արտաժայթուկ (էֆուզիվ)

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Մարց գյուղի խաչմերուկից մոտ 50 մ վերև, Մարց – Աթան գրունտային ավտոճանապարհի ճախ կողմում: Կոորդինատներ X- 475616,98; Y- 4534989,97*:

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	475577,08
	Y	4535010,33
Բ	X	475616,14
	Y	4535027,63
Գ	X	475661,62
	Y	4534998,34
Դ	X	475625,91
	Y	4534955,65

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

1) Հուշարձանն իրենից ներկայացնում է բնական երկրաբանական մերկացում, որը կազմված է վերին պլիոցենի հասակի միջին ակչագիլի ենթահարկի ալկալաօլիվինային դոլերիտային բազալտների որոշակի ծովածություն ունեցող կոպիտ սյունաձև անջատումներից: Նշված հիմքային կազմի արտաժայթուկ դոլերիտային բազալտները ունեն չափազանց լայն տարածում ամբողջ Հայաստանի տարածքում. մասնավորապես Դեբեդ, և Ձորագետ գետերի կիրճերում, բնութագրվում են հակադարձ մագնիսականությամբ և կալիում-արգոնային մեթոդով թվագրվում են 2.5 մլն տարի: Այդ ժամանակահատվածում ամբողջ հյուսիսային Հայաստանի տարածքում տեղի է ունեցել դոլերիտային բազալտների երկու լայնակի ճեղքային բնույթի արտավիժում, որոնք, հատելով երկրակեղևի վերին մասը, հասել են վերին կեղևում գտնվող հրաբխային օջախների: Դրանք պայմանավորված են ալպյան ծալքավորության եզրափակիչ փուլի Տրանսկովկասյան բարձրացման հետ: Երկրաժամանակագրական իմաստով երկու արտավիժումն էլ իրար շատ մոտ են եղել: Առաջին արտավիժումից գոյացած դոլերիտային բազալտների ստորին հոսքի ծածկոցը բնութագրվում է գնդաձև և բարձաձև առանձնացումներով, իսկ երկրորդ հոսքի ծածկոցը բնորոշվում է սյունաձև անջատումներով: Տվյալ դոլերիտային բազալտները արտաքինապես իրենցից ներկայացնում են մուգ գույնի մանրահատիկ ամուր և կարծր

ապարներ և իրենց կազմով և ծագումնաբանությամբ բացարձակապես նման են Դսեղի Կալքար ժայռի դոլերիտային բազալտներին: Սյունաձև անջատումների առկայությունը ցույց է տալիս, որ նրանք պատկանում են դոլերիտային բազալտների վերին ծածկոցին: Սյունների տրամագիծը 50-80սմ է: Հանդիպում են հիմնականում 6 և 5 հատվածակողմ սյուներ: Սյունաձև անջատումները բացատրվում են սկզբնական հրահեղուկ լավայի հավասարաչափ սեղմմամբ: Սյունաձևությունը, որպես կանոն, ընթանում է սառեցման մակերեսներին ուղղահայաց ուղղություններով: Տվյալ դեպքում մենք գործ ունենք լավային հոսքի վերնամասի հետ, որտեղ մթնոլորտային գործոնների ազդեցությունը հնարավոր կատարյալ սյունաձև անջատումները կարող էր վերափոխել ավելի անկանոն և ծոված դասավորության: Հատկանշանական է, որ միջին մասում առկա են բաց մոխրա-դեղնավուն գունավորում ունեցող տրավերտինի, կամ կրաքարային տուֆի 5-10 սմ հզորությամբ շերտեր: Տվյալ տրավերտինային շերտը առաջացել է կալցիումով հագեցված տաք հանքային ջրերի գործունեության հետևանքով: Դոլերիտային բազալտներում տրավերտինների առկայությունը հազվագյուտ երևույթ է, որը Հայաստանի այլ տարածքներում չի հայտնաբերվել:

2) Երկարությունը հյուսիս-արևմուտքից դեպի հարավ-արևելք մոտ 25 մ է, բարձրությունը՝ 16-18մ: Բարձրությունը ծովի մակարդակից հիմքի մոտ, այսինքն ավտոճանապարհի մոտ 1100 մ, գագաթի բարձրությունը 1117 մ:

3) Վիճակը բարվոք է, գեղատեսիլ, բնականին մոտ:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հարակագիծը

1) Ըստ Հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի արևմտյան Ա սահմանային կետը գտնվում է Մարց գետի ու նրա աջակողմյան վտակի հատման կետում, որտեղից սահմանագիծը հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ անցնելով 43,3 մ՝ միանում է Բ կետին, այնուհետև թեքվելով դեպի հարավ-արևելք (54,3 մ)՝ միանում է Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը հարավ-արևմտյան ուղղությամբ անցնելով 56,4 մ՝ միանում է Մարց գետի վրա գտնվող Դ կետին, որտեղից էլ գետի վրայով հոսանքի ուղղությամբ դեպի հյուսիս-արևմուտք անցնելով 73 մ՝ միանում է Ա հանգուցակետին:

2) Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 0,3 հա, ծովի մակերևույթից բարձրությունը՝ 1050-1075 մ: Սահմանագծի ընդհանուր երկարությունը 227,0 մ է:

5. Տվյալներ սեփականարհրոջ և հողոգտագործողի մասին

Մարց գյուղական համայնք:

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները

1) <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն արգելվում են՝

ա. երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները (հողային ծածկույթի խախտումով),

բ. օգտակար հանածոների հանքավայրերի, երևակումների շահագործումը, հանքանյութեր վերամշակող օբյեկտների տեղաբաշխումը.

գ. շինարարական, հորատման, պայթեցման աշխատանքները.

դ. նմուշներ վերցնելը.

ե. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

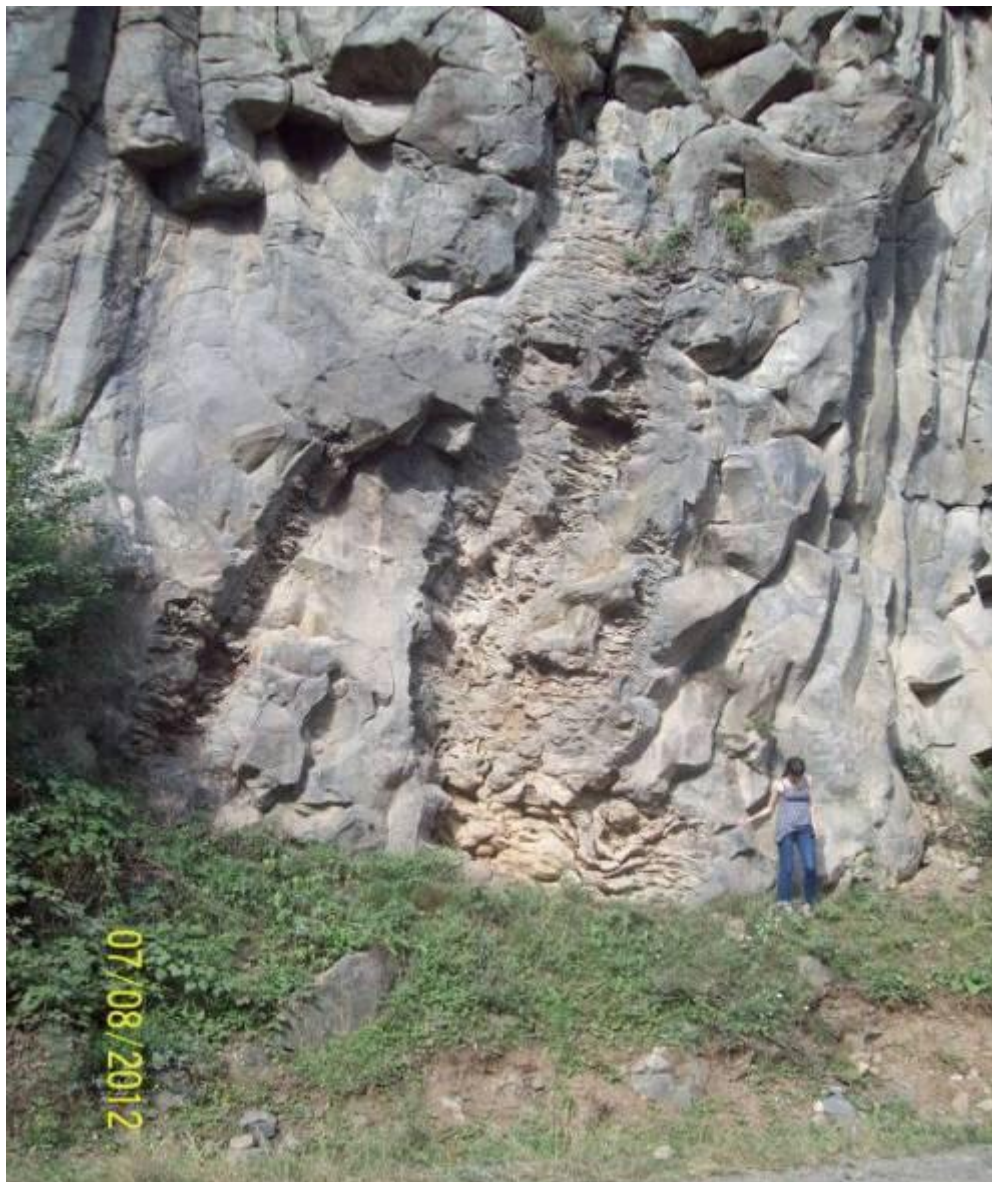
ա. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

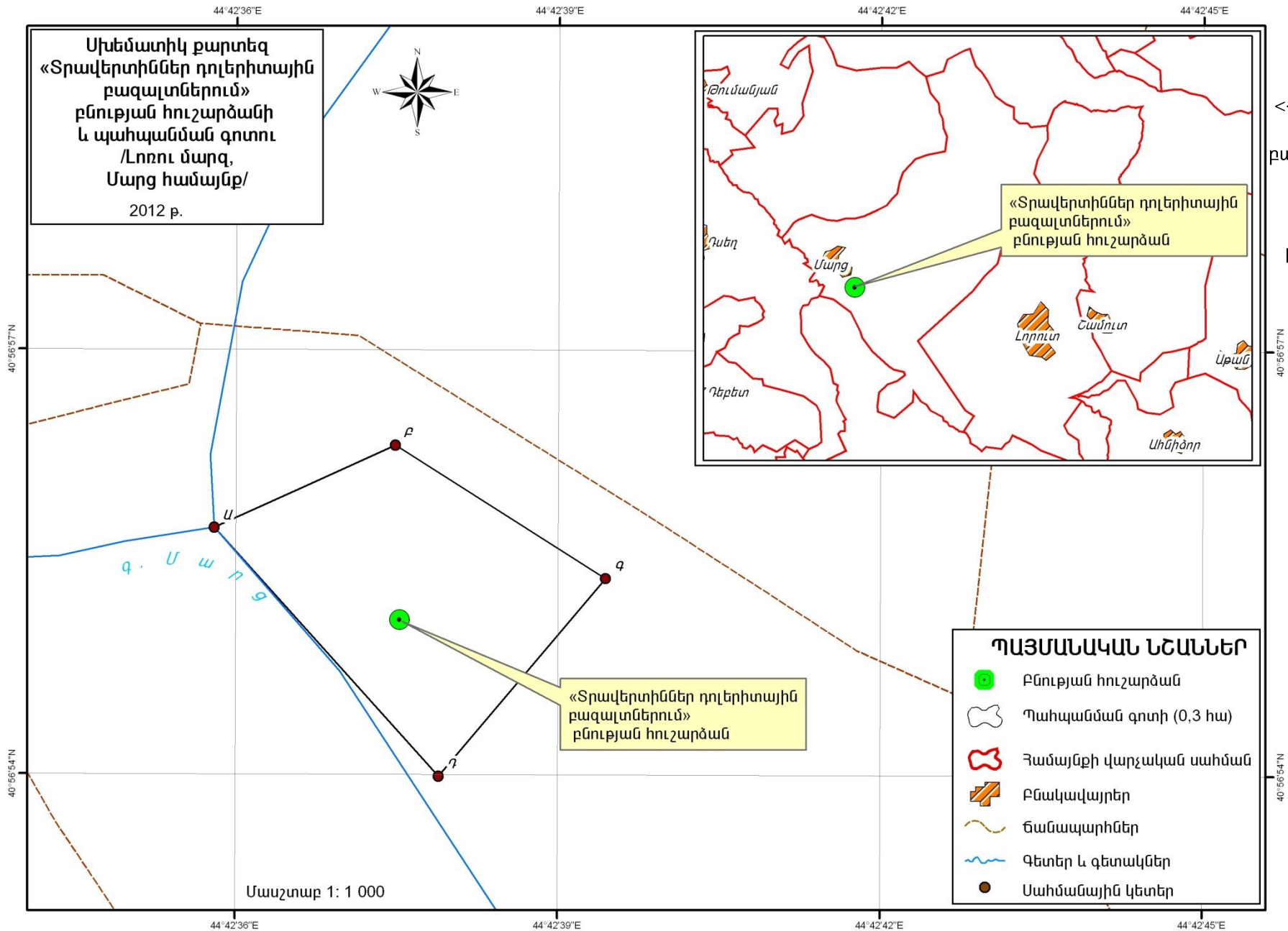
բ. ուսումնաարտադրական պրակտիկաների անցկացումը.

գ. զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին

Մարցի գյուղական համայնք:

Հավելված
<<Մարցի դոլերիտային
բազալտներով սյունաձև
անջատումներ>>
բնության հուշարձանի
անձնագրի

Ա Ն Ձ Ն Ա Գ Ի Ր

<<ՕՁԻ ՊՈՐՏ>>

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը՝

Տիպ՝ Երկրաբանական, ենթատիպ՝ ---

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է Արդվի համայնքի արևելյան մասում, Հովնան Օձունեցու կաթողիկոսի մատուռից 120 մ. հյուսիս-արևմուտք: Կոորդինատներ՝ X-465569,09; Y-4542843,80*:

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	465392,57
	Y	4542970,04
Բ	X	465631,09
	Y	4542860,55
Գ	X	465594,22
	Y	4542801,34
Դ	X	465307,11
	Y	4542882,34

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

- Երկրաբանական տեսակետից իրենից ներկայացնում է միջին էոցենի հասակի (48,6-37,2 միլիոն տարի ընկած ժամանակահատված) կրաքարերից, մասամբ կարմրավուն ավազաքարերից գոյացում: Ըստ ավանդապատման այդտեղ Հովհան Օձնեցին քարացրել է վիշապ օձին, որից հիվանդություններ բուժելու հատկությամբ օժտված ջուր է կաթում և մարդիկ երկրպագել են այդ հեթանոսական օձ-աստծուն:
- Ժայռի երկարությունը մոտ 300մ է, եռանկյունաձև, որի մեջ նշված գոյացությունը սկսվում է գետնից, ունի մոտ 100մ երկարություն, 0.5-1 մ լայնություն և ձգվում է 30⁰ անկյան տակ:

4. Սահմանների և պահպանման գույրու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հարակագիծը

- Ըստ Հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի հյուսիսային Ա հանգուցակետը գտնվում է Հովնան Օձունեցու մատուռից 55մ հյուսիս-արևմուտք, որտեղից սահմանագիծը հարավ-արևմտյան ուղղությամբ անցնելով 263,0մ՝ միանում

է Բ կետին, որից հետո, թեքվելով դեպի հարավ-արևմուտք, ձորակով իջնում է 69,3մ ու միանում Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը գետակով, հոսանքին հակառակ հյուսիս-արևմտյան ուղղությամբ անցնում է 297,9մ ու միանում Դ կետին, որից հետո հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ անցնելով 122,9մ՝ միանում է Ա հանգուցակետին:

- 2) Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 2,5 հա, ծովի մակերևույթից բարձրությունը՝ 1350-1425մ: Պահպանման գոտու սահմանագծի ընդհանուր երկարությունը 753,1մ է, հյուսիսից հարավ ձգվածությունը՝ 155մ, արևելքից արևմուտք ձգվածությունը՝ 328մ:

5. Տվյալներ սեփականափրոջ և հողօգտագործողի մասին

Արդվի գյուղական համայնք:

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները

1) <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն արգելվում են՝

ա. երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները (հողային ծածկույթի խախտումով),

բ. օգտակար հանածոների հանքավայրերի, երևակումների շահագործումը, հորատանցքերի փորումը,

գ. շինարարական և պայթեցման աշխատանքներ

դ. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

ա. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

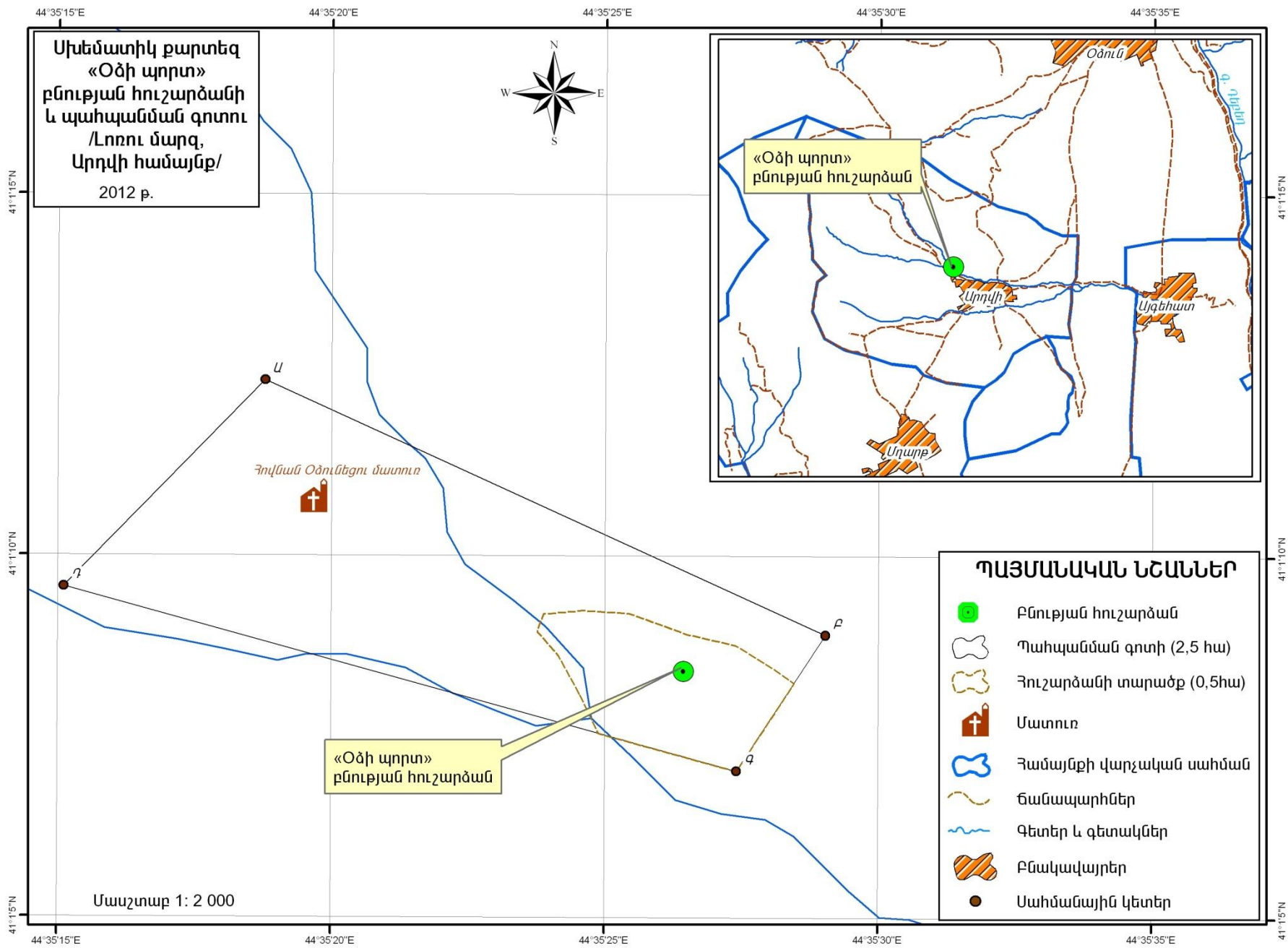
բ. ուսումնասիրտադրական պրակտիկաների անցկացումը.

գ. զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին

Արդվի գյուղական համայնք:

ԱՆՁՆԱԳԻՐ

<<ԴՍԵՂԻ ԾՈՎԵՐ>> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը

Տիպ՝ Ջրագրական, ենթատիպ՝ Լիճ:

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Դսեղ գյուղից 3 կմ արևելք-հարավ-արևելք՝ ուղիղ գծով, Սևորդաց լեռնաշղթայի Ծովիղաշ լեռնագագաթի (1607.3 մ) հյուսիսային լանջի ափսեաձև գոգավորությամբ: Կոորդինատներ՝ X - 473397,30; Y - 4535212,14*:

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	473362,00
	Y	4535305,88
Բ	X	473489,20
	Y	4535271,96
Գ	X	473502,98
	Y	4535155,36
Դ	X	473316,42
	Y	4535123,56
Ե	X	473267,66
	Y	4535215,78

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

1) Հուշարձանն իրենից ներկայացնում է էրոզիոն ծագման անհուսք լիճ, որի հարավային մասը շրջապատված է թավուտ անտառով: Հիմնականում սնվում է ստորգետնյա քաղցրահամ աղբյուրներից: Լիճը տեղադրված է ստորին էոցենի հասակի իպրյան հարկի (55.8-ից մինչև 48.6 մլն տարի առաջ ընկած ժամանակահատված) բաց մոխրագույն հրաբխային արտաձին տուֆերի վրա, որոնք փոքր հզորությամբ երիզում են լճի հարավային անտառապատ կողմը: Զմռանը լիճը սառչում է մասամբ, հազվադեպ՝ ամբողջովին: Լճի տեղանքում հնուց եղել են իրարից գրեթե անջատված 3-4 ծանծաղ լճակներ, որոնց ցամաքելուց հետո մնացել են ճահճուտներ:

2) Լճի բարձրությունը՝ 1391 մ ծովի մակարդակից, երկարությունը՝ հյուսիսից հարավ մոտ 250 մ, լայնությունը՝ արևմուտքից արևելք ամենալայն տեղում մոտ 200 մ: Լճի հայելու մակերեսը 1,6 հա է, առավելագույն խորությունը 4.5 մ:

3) Բնականին մոտ վիճակում է, գեղատեսիլ, սակայն, աստիճանաբար ծանծաղում է և չափսերով փոքրանում: Նկատվում են մասնակիորեն ճահճացման երևույթներ: Լճի ջուրը մասամբ աղտոտված է և պղտոր:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հատակագիծը

1) Ըստ Հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի հյուսիսային Ա հանգուցակետը գտնվում է լճակից դուրս եկող գետակի գետաբերանում, որտեղից սահմանագիծը (132,6 մ) հարավ-արևելյան ուղղությամբ ձգվում է մինչև տարածքի մոտով անցնող գրունտային ճանապարհը (Բ կետ), այնուհետև թեքվելով դեպի հարավ՝ անցնում է 117,4 մ և միանում Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը հարավ-արևմտյան ուղղությամբ անցնելով 186,4 մ, միանում է Դ կետին, որտեղից շեղվելով դեպի հյուսիս-արևմուտք (104,1 մ)՝ միանում է Ե կետին: Ե կետից 132,1 մ երկարությամբ սահմանագիծը հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ միանում է Ա հանգուցակետին:

2) Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 3,0 հա, որից 0,4 հեկտարը պետական անտառային հողեր են /Դսեղի անտառտնտեսության, Դսեղի անտառպետության քառ.3, հատված 8/: Սահմանների ընդհանուր երկարությունը՝ 672,6 մ, հյուսիսից հարավ ձգվածությունը՝ 190 մ, արևելքից արևմուտք ձգվածությունը՝ 243 մ:

5. Տվյալներ սեփականատիրոջ և հողօգտագործողի մասին՝
ՀՀ Լոռվա մարզի Դսեղ գյուղական համայնք, <<Դսեղի անտառտնտեսություն>> մասնաճյուղ:

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները՝

1) “Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն արգելվում են՝

ա. ջրային ռեժիմի խախտումը.

բ. շրջակայքի հողային և բուսական ծածկույթի խախտումները.

գ. շրջակայքի ծառերի և թփերի հատումները.

դ. աղտոտումը.

ե. բուսական եւ կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների բնակության

միջավայրի պայմանների խախտումը.

զ. շրջակայքում անասունների արածեցումը.

է. էկոլոգիապես վնասակար, Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ

սահմանված թույլատրելի նորմերը գերազանցող արտանետումների և կեղտաջրեր առաջացնող տեխնոլոգիաների օգտագործումը.

ը. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

ա. քաղաքացիների հանգիստը.

բ. գիտական ուսումնասիրությունները, մոնիթորինգը (այդ թվում՝ քաղաքացիների հանգստի կազմակերպման սպասարկման ծառայությունների մոնիթորինգը).

գ. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

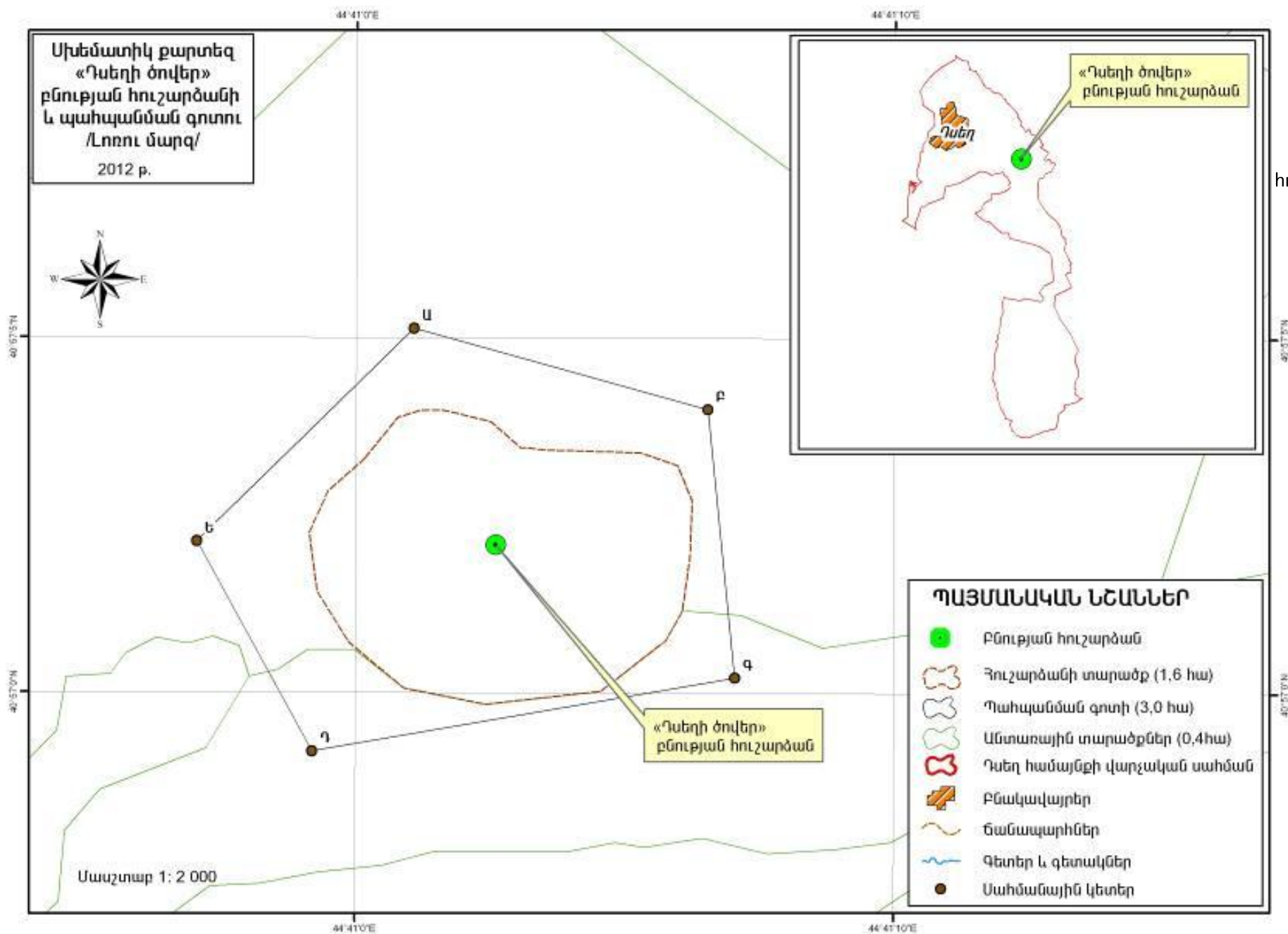
դ. էկոհամակարգերի հավասարակշռությունը խախտող երևույթներն ու գործընթացները կանխարգելող, ինչպես նաև խախտված էկոհամակարգերի վերականգնման միջոցառումները.

ե. վրանների տեղադրումը դրանց համար առանձնացված վայրերում.

զ. զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. **Տվյալներ պահպանություն հրականացնող սուբյեկտի մասին՝**
ՀՀ Լոռվա մարզի Դսեղ գյուղական համայնք, <<Հայանտառ>> ՊՈԱԿ-ի <<Դսեղի
անտառտնտեսություն>> մասնաճյուղ:

Հավելված
<<Դսեղի ծովեր>>

բնության
հուշարձանի անձնագրի

ԱՆՁՆԱԳԻՐ

<<ՇԱՄԼՈՒՂԻ ԼՃԱԿ>> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը

Տիպ՝ Զրագրական, ենթատիպ՝ Լիճ:

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզի Շամլուղ համայնքի վարչական տարածքում:
Կոորդինատներ՝ X-476683,45; Y-4560020,58*:

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	476645,36
	Y	4560012,18
Բ	X	476670,85
	Y	4560049,15
Գ	X	476726,87
	Y	4560022,82
Դ	X	476708,66
	Y	4559992,85

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

1) Լճակում առկա են ՀՀ կենդանիների Կարմիր գրքում գրանցված Փոքրասիական տրիտոնի ռելիկտային պոպուլյացիաներ: Դրանց բնակեցման համար նպաստավոր են առավելապես տարբեր տեսակի կանգուն և թույլ հոսանքային ջրավազանները (լճեր, արհեստական լճակներ, ջրանցքեր, ճահիճներ և այլն), որտեղ առկա են թաքստոցներ և ձվադրավայր ծառայող ջրային բուսականություն: Ամառը և ձմեռն անց են կացնում ցամաքում՝ գտնելով թաքստոցներ գտնելով փտած կոճղերի կեղևի, քարերի տակ և ժայռերի ճեղքերում: Գարնանը և ամռան սկզբին մնում են մաքուր, հոսող և կանգուն անտառային ջրավազաններում՝ հարուստ ջրային բուսականությամբ: Սնվում են մանր խեցգետնակերպերով, փափկամարմիններով, միջատներով և որդերով: Սեռահասուն են դառնում 3-5 տարեկանում, իսկ Կյանքի տևողությունը ենթատեսակի արեալի տարբեր հատվածներում 8-21 տարի է: Փոքրասիական տրիտոնի թվաքանակի վրա բացասականորեն են ազդում բուսականությամբ հարուստ մանր ջրավազանների ոչնչացումը, արդյունաբերական աղտոտումը, թունաքիմիկատների օգտագործումը: Պոպուլյացիայի համար լուրջ վտանգ է ներկայացնում նաև տրիտոնների ապօրինի որսը:

2) Լճի բարձրությունը՝ 1275մ ծովի մակարդակից, երկարությունը՝ հյուսիսից հարավ 26 մ, լայնությունը՝ արևմուտքից արևելքամենալայն տեղում մոտ 55մ: Լճի հայելու մակերեսը 0,1 հա է, միջին խորությունը 1մ:

3) Բնականին մոտ վիճակում է, ջուրը մասամբ աղտոտված է և պղտոր:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հատակագիծը

1) Ըստ Հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի արևմտյան Ա կետից սահմանագիծը (45,1մ) հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ միանում է Բ կետին, այնուհետև, թեքվելով դեպի հարավ-արևելք, անցնում է 62,0մ ու միանում Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը դեպի հարավ-արևմուտք անցնում է 35,0մ ու միանում Դ կետին, որտեղից էլ հյուսիս-արևմտյան ուղղությամբ (66,6մ) միանում է Ա հանգուցակետին:

2) Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 0.25 հա: որից 0,09հա կազմում է հուշարձանի (լճակի) տարածքը: Պահպանման գոտու սահմանագծի ընդհանուր երկարությունը 208,6մ է, հյուսիսից հարավ ձգվածությունը՝ 56,8մ, արևելքից արևմուտք ձգվածությունը՝ 83,1մ:

5. Տվյալներ սեփականատիրոջ և հողօգտագործողի մասին՝
ՀՀ Լոռվա մարզի Շամլուղ գյուղական համայնք

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները՝

1) “Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին” Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն արգելվում են՝

ա. ջրային ռեժիմի խախտումը.

բ. շրջակայքի հողային և բուսական ծածկույթի խախտումները.

գ. շրջակայքի ծառերի և թփերի հատումները.

դ. աղտոտումը.

ե. բուսական և կենդանական աշխարհի ներկայացուցիչների բնական

միջավայրի պայմանների խախտումը.

զ. շրջակայքում անասունների արածեցումը.

է. էկոլոգիապես վնասակար, Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ

սահմանված թույլատրելի նորմերը գերազանցող արտանետումների և կեղտաջրեր առաջացնող տեխնոլոգիաների օգտագործումը.

ը. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

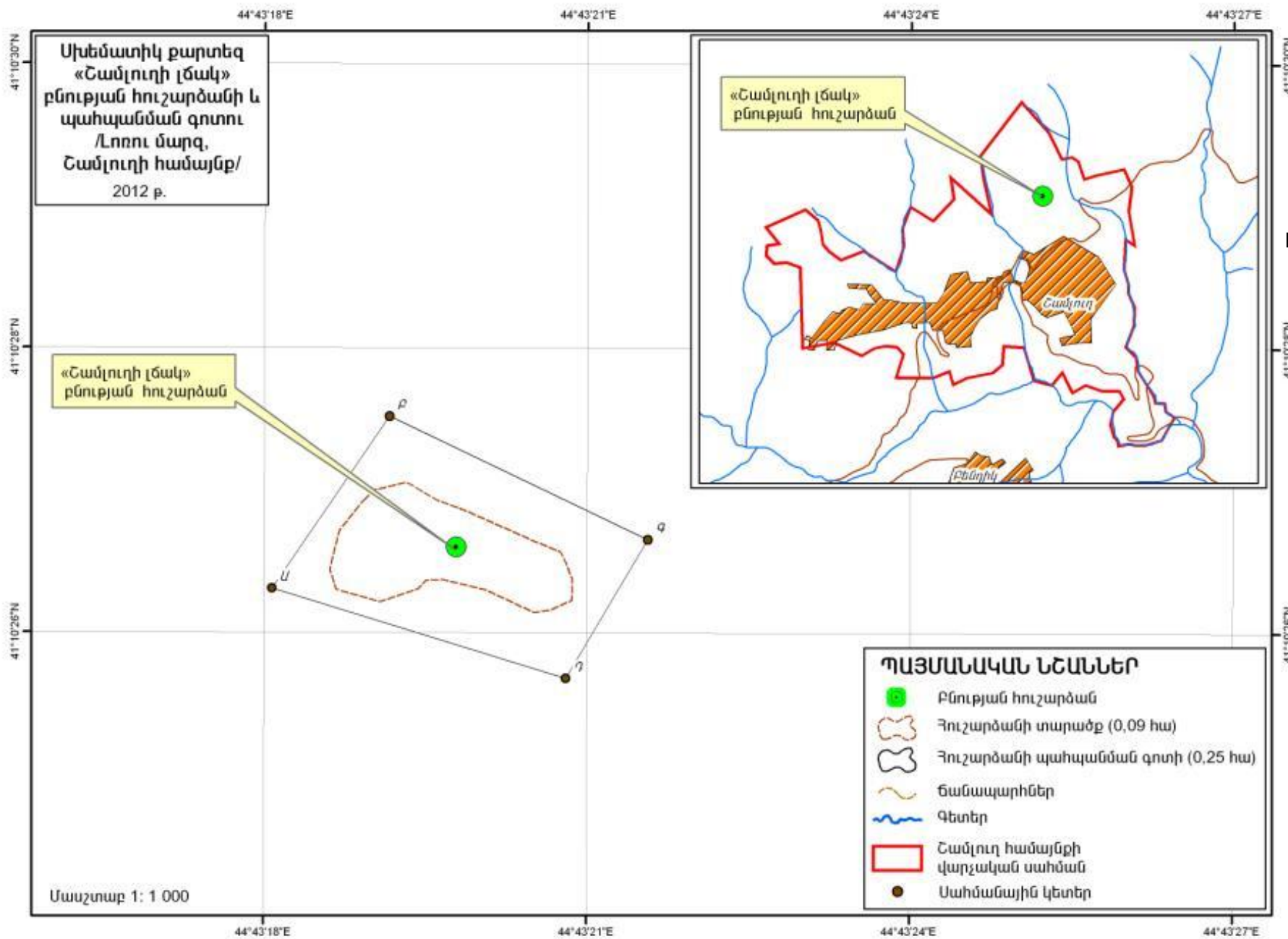
ա. գիտական ուսումնասիրությունները և մոնիթորինգը

բ. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

գ. Էկոհամակարգերի հավասարակշռությունը խախտող երևույթներն ու գործընթացները կանխարգելող, ինչպես նաև խախտված էկոհամակարգերի վերականգնման միջոցառումները.

7. Տվյալներ պահպանություն իրականացնող սուբյեկտի մասին՝
ՀՀ Լոռվա մարզի Շամլուղ համայնք

Հավելված
<<Շամլուղի լճակ>>
բնության հուշարձանի
անձնագրի

Ա Ն Ձ Ն Ա Գ Ի Ր

<<ՁՈՐԱԳԵՏԻ ՀՐԱՅԻՆ ՆԵՐԺԱՅԹՈՒԿ>> ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԻ

1. Դասակարգումը

Տիպ՝ Երկրաբանական, Ենթատիպ՝ հրային ներժայթուկ:

2. Տեղադիրքը և աշխարհագրական կոորդինատները

Գտնվում է ՀՀ Լոռու մարզում, Ձորագետ և Փամբակ գետերի հատման կետում, Ալավերդի-Վանաձոր ավտոմայրուղու աջ կողմում՝ մոտ 10 մ չհասած առաջին թունելի մուտք, ծովի մակարդակից 888 մ բարձրության վրա: Կոորդինատներ՝ X – 469014,53; Y – 45360000,45*

Սահմանային կետ	Կոորդինատներ*	
Ա	X	468992,11
	Y	4535888,63
Բ	X	468886,04
	Y	4535904,70
Գ	X	469034,97
	Y	4536094,35
Դ	X	469112,12
	Y	4536067,56

*Կոորդինատային համակարգը՝ Pulkovo 1942, մետրական ցանցով

3. Նկարագրությունը, չափագրությունը և վիճակը

1) Հուշարձանն իրենից ներկայացնում է կոնաձև, համարյա ուղղաձիգ պատերով, սրածայր գագաթով, մասամբ խոտածածկ ժայռ: Երկրաբանական տեսանկյունից այն ներժայթուկ մարմին է, որը բաղկացած է թթու կազմի, այսինքն՝ սիլիկահողով հագեցած դաջիտներից և անդեզիտադաջիտներից: Ներժայթուկը, համաձայն գրականության տվյալների, ներդրվել է, այսինքն՝ պատռում է վերին էոցենի ժամանակաշրջանի բարտոնյան և պրիաբոնյան հարկերի (40-34 մլն տարի առաջ ընկած ժամանակահատվածը) նույնպես թթու կազմի հրային դիոլիտային կազմի ապարները: Ժայռասյան ստորին մասում հիմքի մոտ, ակնառու երևում են մոտ 40-500 թեկվածությամբ տեղակայված դաջիտների և անդեզիտադաջիտների հովհարաձև սյունաձև անջատումներ: Հանդիպում են հիմնականում 4, 5 և 6 հատվածակողմ սյուներ: Սյունաձև անջատումները բացատրվում են սկզբնական հրահեղուկ թթու կազմի մածուցիկ լավայի աստիճանաբար սառեցման հետևանքով հավասարաչափ սեղմմամբ:

2) Բարձրությունը մոտ 30մ է: Սյուների տրամագիծը, տատանվում է 40-60սմ սահմաններում:

3) Վիճակը բարվոք է, գեղատեսիլ, բնականին մոտ:

4. Սահմանների և պահպանման գոտու նկարագրությունը, մակերեսը, քարտեզ-հարակագիծը

1) Ըստ Հավելվածում ներկայացված սխեմատիկ քարտեզի՝ տարածքի հարավային Ա կետը գտնվում է Վանաձոր-Ալավերդի ավտոճանապարհի, Ձորագետ և Փամբակ գետերի միախառնման կետի մոտ գտնվող թունելի ձախ կողմում: Ա կետից սահմանագիծը դեպի արևմուտք անցնելով 107,5 մ, միանում է Բ կետին, որտեղից էլ հյուսիս-արևելյան ուղղությամբ անցնելով 243,1 մ ու հատելով Ձորագետ գետը՝ միանում է Գ կետին: Գ կետից սահմանագիծը հարավ-արևելյան ուղղությամբ անցնելով 83,0 մ՝ ձգվում է մինչև ավտոճանապարհը ու միանում Դ կետին, որտեղից էլ ավտոճանապարհին զուգահեռ հարավ-արևմտյան ուղղությամբ անցնելով 216,0 մ՝ միանում է Ա հանգուցակետին:

2) Պահպանման գոտու ընդհանուր մակերեսը կազմում է 2,0 հա, ծովի մակարդակից բարձրությունը՝ 925-1000 մ, սահմանագծի ընդհանուր երկարությունը 649,6 մ է, հյուսիսից հարավ ձգվածությունը՝ 207 մ, արևելքից արևմուտք ձգվածությունը՝ 238 մ: Պահպանման գոտին ընդգրկում է Գուգարքի անտառտնտեսության Վահագնիի անտառպետության թիվ 5 քառակուսու 7-րդ հատվածը / 04 լրիվության, 5-ր:

5. Տվյալներ սեփականարհրոջ և հողոգտագործողի մասին

Պահպանման գոտու 0,9 հեկտարը, որից 0,3-ը անտառային, գտնվում է ՀՀ Լոռվա մարզի Ձորագյուղ համայնքի վարչական տարածքում, իսկ 1,1 հեկտարը, որից 0,6-ը անտառային՝ ՀՀ Լոռվա մարզի Ձորագետ համայնքի վարչական տարածքում: Հիմնականում 5-րդ բոնիտետային դասի, 03-04 լրիվությունների կոճղաշիվային բոխտուներ են:

6. Պահպանության և օգտագործման ռեժիմի առանձնահատկությունները

1) <<Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին>> Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 19-րդ հոդվածի համաձայն արգելվում են՝

ա. երկրաբանական ուսումնասիրության աշխատանքները (հողային ծածկույթի խախտումով),

բ. օգտակար հանածոների հանքավայրերի, երևակումների շահագործումը,

գ. շինարարական և պայթեցման աշխատանքներ.

դ. ծառերի և թփերի հատումները.

ե. նմուշներ վերցնելը.

դ. բնության հուշարձանի արտաքին տեսքը խաթարող ցանկացած գործունեություն:

2) Թույլատրվում է՝

ա. ճանաչողական զբոսաշրջության կազմակերպումը.

բ. ուսումնաարտադրական պրակտիկաների անցկացումը.

գ. զբոսաշրջիկների և այցելուների սպասարկման ծառայությունների կազմակերպումը:

7. Տվյալներ պահպանություն հրականացնող սուբյեկտի մասին

Թումանյան գյուղական համայնք

